

SAVONIA

■ OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

PERHEKESKUSTOIMINTA PYHÄJÄRVELLÄ

Kehittämissuosituksia asiakaskokemuksiin pohjautuen

TEKIJÄ/T: Merita Marin
Mirka Pikkarainen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Merita Marin, Mirka Pikkarainen	
Työn nimi Perhekeskustoiminta Pyhäjärvellä – Kehittämissuosituksia asiakaskokemuksiin pohjautuen	
Päiväys 26.9.2013	Sivumäärä/Liitteet 46/2
Ohjaaja(t) Markku Viita	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Peruspalvelukuntayhtymä Selänne	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittiin Pyhäjärven perhekeskus Aarnolan asiakkaiden kokemuksia toiminnasta. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Peruspalvelukuntayhtymä Selänne. Tutkimuksella toimeksiantaja sai suosituksia siihen, miten toimintaa voitaisiin tulevaisuudessa kehittää.</p> <p>Tutkimus oli kvalitatiivinen arviointitutkimus ja aineisto kerättiin kyselylomakkeella. Kysymyksillä selvitimme asiakkaiden mielipiteitä perhekeskustoiminnasta. Kysymykset muodostettiin Sinisen meren strategian sekä tutkimuskysymysten mukaisesti. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Aineiston, havainnoinnin sekä teorian pohjalta teimme kehittämissuosituksen perhekeskustoimintaan.</p> <p>Olemme jakaneet kehittämissuositukset kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa suositellaan perhekeskuksen toiminnan eteenpäin viemistä laajempaan kokonaisuuteen ja toisessa ryhmätoiminnan kehittämistä. Tuomme esille perhekeskustoiminnan laajemman kokonaisuuden huomioimisen myös Pyhäjärvellä. Perhekeskustoiminnan lähtökohtana on eri toimijoiden yhteistyö ja palveluiden selkeyttäminen ja helpompi saatavuus. Ryhmätoiminnan kehittämiseen on annettu konkreettisia esimerkkejä siitä, miten toimintaa voitaisiin kehittää Aarnolan perhekeskuksessa.</p>	
Avainsanat Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö, kasvatuskumppanuus, vertaistuki, varhainen tukeminen, asiakaslähtöisyys	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Merita Marin, Mirka Pikkarainen			
Title of Thesis The family Centre activities in Pyhäjärvi – Development of recommendations based on the customer experience			
Date	26.9.2013	Pages/Appendices	46/2
Supervisor(s) Markku Viita			
Client Organisation /Partners Peruspalvelukuntayhtymä Selänne			
<p>Abstract</p> <p>The customers' experiences of Aarnola Family Centre activity in Pyhäjärvi were studied in this thesis. The client organization in this thesis was basic service local government regional authority Selänne. This research provided the client recommendations on how the activities could be developed in the future.</p> <p>The study was a qualitative assessment research and the data was collected by a questionnaire. We were able to find out customers' opinions on family center activities. The questions were formed by using the Blue Ocean Strategy and research questions. The data was analyzed by using the content based analysis. Development recommendations were made by based on data, observation and theory.</p> <p>The development recommendations are divided into two parts. In the first part is recommended that the Family centre should be a larger entity in Pyhäjärvi and in the second part is developing of group activities. The Family Centre is lies on the co-operation between different actors, so the services should be clearer and easier to achieve. Concrete examples are given of how the group activities could be developed in Aarnola family center.</p>			
Keywords Preventive child welfare, educational partnership, the peer support, early support, customer centricity			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	7
2 TOIMEKSIANTAJA JA MUUT HYÖDYNSAAJAT.....	8
2.1 Peruspalvelukuntayhtymä Selänne	8
2.2 Lapsen hyvä arki II–hanke	8
2.3 Aarnolanperhekeskus.....	10
3 PERHEKESKUSTOIMINTA POHJOISMAISSA.....	12
3.1 Perhekeskuksen juuret.....	12
3.2 Perhekeskusten kehittämistyö Suomessa	13
3.3 Aiemmat tutkimukset perhekeskuksista.....	14
4 PERHEKESKUSTOIMINTAA OHJAAVIA KÄSITTEITÄ.....	16
4.1 Kasvatuskumppanuus	16
4.2 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö	17
4.3 Vertaistuki	18
4.4 Varhainen tukeminen.....	18
4.5 Asiakaslähtöisyys	19
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
5.1 Tutkimuskysymykset.....	21
5.2 Tutkimusmenetelmä ja tiedonkeruumenetelmä	22
5.3 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi.....	23
5.4 Lomakkeiden palautuminen ja abstrahointitaulukko.....	24
5.5 Luotettavuus ja eettisyys.....	25
6 TUTKIMUSTULOKSET.....	27
6.1 Osallisuuden merkitys toiminnassa	27
6.2 Asiakaslähtöisyys toiminnan perustana	27
6.3 Nelikenttämalli Sinisen meren strategian mukaan.....	28
6.4 Miten perhekeskuksen toimintaa voisi kehittää perheiden näkökulmasta?.....	29
7 KEHITTÄMISSUOSITUKSET	30
7.1 Pyhjärven perhekeskustoiminnasta laajempi ja yhtenäinen kokonaisuus.....	30
7.2 Ryhmätoiminnan kehittäminen.....	32

8 POHDINTA.....	35
LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT.....	37
LIITE 2.....	48

1 JOHDANTO

Lapsiperheiden ongelmat ovat lisääntyneet huomattavasti viime vuosien aikana. Lisääntyneet päihde- ja mielenterveysongelmat vaikuttavat koko perheen hyvinvointiin. Lastensuojeluilmoituksia tehdään koko ajan enemmän ja lastensuojelun työntekijät ovat ylityöllistettyjä. Huostaanottojen määrä on noussut radikaalisti viimeisten kymmenen vuoden aikana. Näihin asioihin on alettu kiinnittää huomiota yhteiskuntapolitiisesti. Erilaisia hankkeita on kehitteillä koko ajan, koska jo päättyneistä hankkeista on saatu hyviä tuloksia. Viitalan (2007, 44) mukaan perhepalveluissa on kiinnitetty huomiota siihen, miten vanhemmilla riittää voimavaroja, kuinka paljon enemmän on avioeroja ja miten vanhempien parisuhteet voivat, sekä perheiden sosiaalisten verkostojen vähäisyyteen. Nämä kaikki liittyvät lastensuojelutarpeen lisääntymiseen.

Peruspalveluita on ryhdytty kehittämään ennaltaehkäisevään suuntaan. Perhekeskustoiminta on luotu edistämään lapsiperheiden hyvinvointia ja tuomaan moniammatilliset toimijat yhteen. Lapsiperheiden arkea pyritään tukemaan nykyaikaisella perhekeskutyöllä. Tarkoituksena olisi muodostaa palvelukokonaisuus, joka olisi perheiden kohtaamispaikka yhdessä perhepalvelukokonaisuuden kanssa. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012, 3.) Perhekeskuksen toiminta on tarkoitettu kaikille lapsiperheille. Pyhäjärvellä perhekeskus on aloittanut toimintansa syksyllä 2013. Perhekeskuksen palveluihin kuuluvat varhaiskasvatuskerhot, perhekerho ja lapsiparkki.

Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää miten perhekeskus on otettu vastaan Pyhäjärvellä. Toimeksiantaja tutkimuksessamme on peruspalvelukuntayhtymä Selänne, johon Pyhäjärvi kuuluu. Lapsen hyvä arki II-hanke kuuluu myös olennaisesti opinnäytetyöhömme, koska hanke on saanut Perhekeskustoiminnan alkamaan Selänteen kuntien alueella. Otimme yhteyttä Lapsen hyvä arki II hankekoordinaattoriin, joka kertoi perhekeskustyöstä sekä Lapsen hyvä arki II -hankkeesta. Koordinaattori antoi meille tutkimuskysymyksiin hyviä ideoita, joita käytimme tutkimuskysymyksiä hahmotellessa. Tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen eli laadullinen arviointitutkimus, jonka kohderyhmänä ovat perhekeskuksen asiakasperheet. Tutkimus toteutettiin puolistrukturoidulla kyselylomakkeella. Kyselylomakkeen lisäksi olemme käyttäneet havainnointia tutkimusmenetelmänä. Havainnoimme perhekeskuksen toimintaa talvella 2013, olemalla mukana kerhoissa. Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2012 ja päättyi syksyllä 2013.

Raportissa kerromme perhekeskuksen taustalla vaikuttavista hankkeista ja toimijoista. Tämän jälkeen käydään läpi keskeisiä käsitteitä, joita ovat kasvatuskumppanuus, ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö, vertaistuki, varhainen tukeminen sekä asiakas- ja perhelähtöisyys. Kerromme yleisesti perhekeskuksen synnystä sekä toiminnasta Pohjoismaissa. Käsitteiden jälkeen kerromme tutkimusmenetelmästä, tutkimusaineiston käsittelystä ja luotettavuudesta. Viimeisessä osassa on tutkimustulokset sekä niiden pohjalta tekemämme johtopäätökset ja kehittämissuosituksset.

2 TOIMEKSIANTAJA JA MUUT HYÖDYNSAAJAT

2.1 Peruspalvelukuntayhtymä Selänne

Toimeksiantajamme on peruspalvelukuntayhtymä Selänne. Jatkossa käytämme nimitystä Selänne. Muita hyödynsääjiä on Lapsen hyvä arki II -hanke sekä Aarnolan Perhekeskus. Opinnäytetyömme menee Lapsen hyvä arki II -hankkeen opinnäytetyöpankkiin sekä heillä on mahdollisuus käyttää opinnäytetyöstä saatavia tuloksia loppuraportissaan. Hankkeeseen kuuluu ajankohtaisfoorumit, jossa olimme syyskuussa 2013 kerto-massa perhekeskuksesta saaduista tuloksista. Aarnolan Perhekeskus hyödyntää opinnäytetyötämme toimintansa kehittämiseen.

Selänne on Kärsämäen ja Reisjärven kuntien sekä Haapajärven ja Pyhäjärven kaupunkien perustama kuntayhtymä. Selänne on aloittanut toimintansa 2010 vuoden alussa. Selänteen tehtävä on tuottaa alueensa asukkaiden hyvinvoinnin ja elinympäristön turvallisuuden tukemiseksi terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä ratkaisuja. Selänteen päätöksen teossa ja palveluissa sekä kaikessa toiminnassa edistetään asukkaiden hyvinvointia, terveyttä ja omatoimisuutta. (Peruspalvelukuntayhtymä Selänne 2013.)

Toiminnassaan Selänne tähtää oikeudenmukaisuuteen, asiakaslähtöisyyteen, inhimillisyyteen ja tulokellisuuteen. Näiden uskotaan toteutuvan kun toimitaan palvelutaso-suunnitelman, kuntien antamien taloudellisten edellytysten, hyvän hallinnon ja yhtenäisen henkilöstö-politiikan mukaan. Palvelut perustuvat asiakkaiden tarpeisiin, asiakas on siis aktiivinen toimija ja vastuussa omalta osaltaan hyvinvoinnistaan ja elinympäristönsä turvallisuudesta. Palvelut perustuvat hyväksytyihin hoito- ja hoiva-käytäntöihin, jolloin palvelut ovat ihmiskeskeisiä ja laadukkaita. Selänteen tuloksia arvioidaan ja arvioista saatua tietoa käytetään toiminnan jatkuvassa suunnittelussa ja toteutuksessa näin palvelutoiminnan taloudellisuus, vaikuttavuus, tehokkuus ja palvelukyky turvataan. (Peruspalvelukuntayhtymä Selänne 2013.)

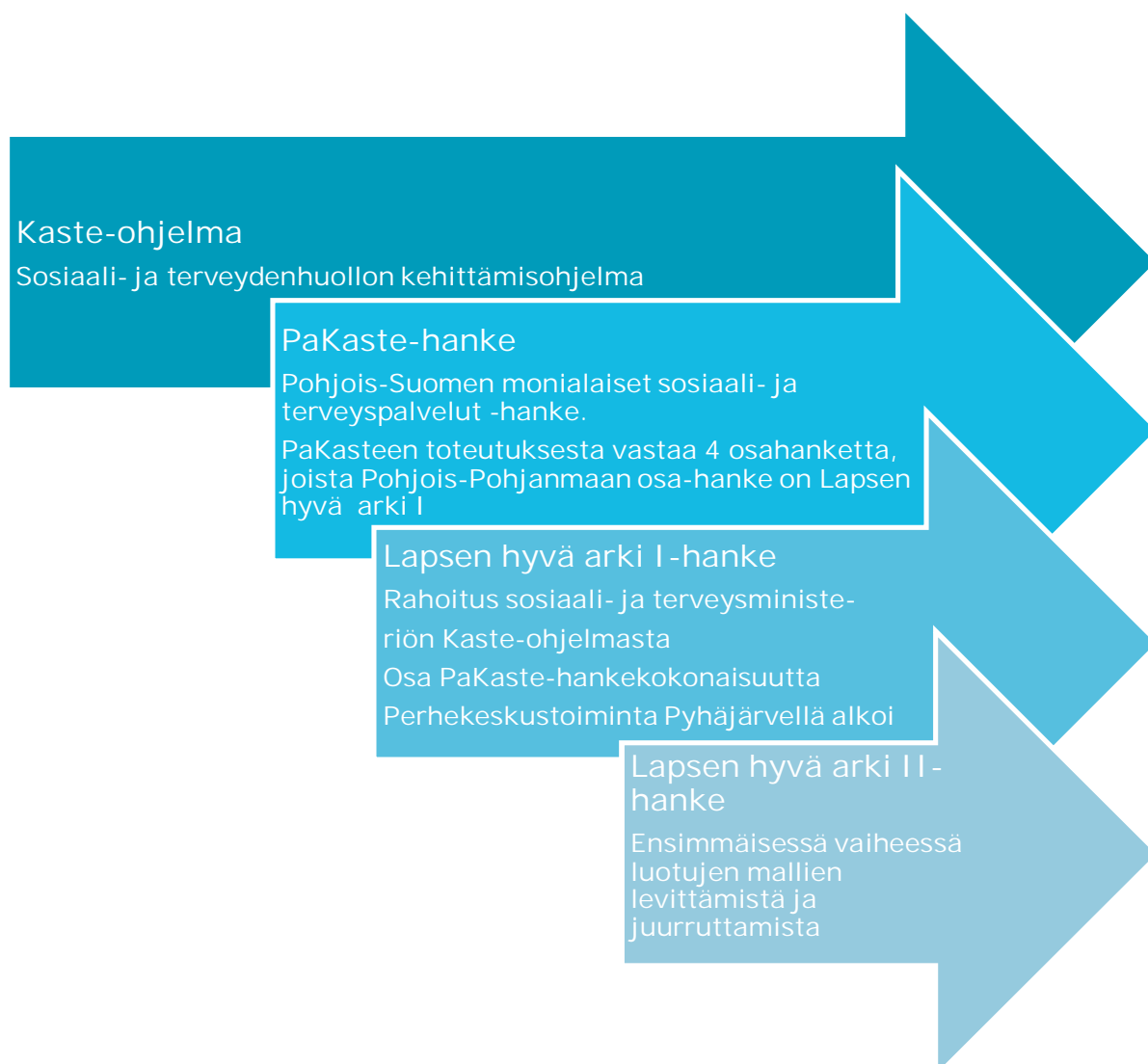
Vuoden 2015 mennessä Selänne on asettanut tavoitteekseen olla yhtenäinen kuntayhtymä, jolla on kyky ja halu sopeutua sekä ennakoida tulevaa sekä toteuttaa perustehtävänsä. Kuntayhtymän alue tunnetaan aktiivisesta terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, johon Selänne pyrkii osaltaan vaikuttamaan tuottamallaan terveyden-huollon ja hyvinvoinnin palveluilla, jotta alue säilyisi jatkossakin vetovoimaisena asukkaille. (Peruspalvelukuntayhtymä Selänne 2013.)

2.2 Lapsen hyvä arki II-hanke

Lapsen hyvä arki II -hanke on osa Kaste -ohjelmaa. Kaste-ohjelma on sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. Se määrittelee sosiaali- ja terveydenhuoltoalojen uudistusten tavoitteita sekä toimenpiteitä. Kaste-ohjelman tavoitteena on pienentää hyvinvointi- ja terveyseroja sekä järjestää rakenteet ja palvelut asiakaslähtöisesti. Näitä tavoitteita varten on luotu kuusi osajoelmaa, jotka ovat 1. riskiryhmille osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä, 2. lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden uudistaminen, 3. ikäihmisten palveluiden uudistaminen, 4. palvelurakenteen ja

peruspalveluiden uudistaminen, 5. tieto ja tietojärjestelmät sekä 6. johtaminen tukemaan palvelurakennetta ja työhyvinvointia. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013, Kaste-ohjelma.) Kuvio 1 selkeyttää hankkeiden kulkua ja tavoitteita sekä sitä miten hankkeet kulkevat limittäin.

KUVIO 1. Hankekokonaisuus

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on toisen osaohjelman eli lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden uudistamisen yksi tärkeimmistä lähtökohdista. Niitä kehitetään kiinteästi eri hallinnon alojen ja toimijoiden kesken, jolloin yhteistyön merkitys korostuu. Tavoitteena on, että peruspalveluiden tueksi saadaan erityispalveluiden osaaminen. Ehkäisevän lastensuojelun sekä hyvinvointia edesauttavan ja ongelmia torjuvan toiminnan kautta vähennetään lasten ja nuorten eriarvoisuutta ja syrjäytymistä kotona, koulussa ja päivähoitossa. Kehittämishankkeet on jaettu alueellisesti ja asiantuntijat tukevat

ja auttavat eri alueiden kehittämishankkeiden toteutusta. Asiantuntijat auttavat myös verkostoitumaan niitä muiden alueiden kehittämishankkeiden ja – toimijoiden kesken. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2013, b.) Peruspalvelukuntayhtymä Selänne kuuluu Pohjoisen alueen Kasteeseen eli Pa-Kaste-hankkeeseen.

Lapsen hyvä arki on kaksivaiheinen hanke, jonka ensimmäinen vaihe on päättynyt lokakuussa 2011. Siinä kehitettiin lapsiperhepalveluita Pohjois-Pohjanmaalla. Hanke painottui varhaiskasvatuspalveluihin sekä moniammatillisten ja monitoimijajärjestöjen yhteistyötapojen kehittämiseen. Rahoituksensa hanke sai sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-ohjelmasta. (Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 2012, PaKaste I-hankkeen sivut.) Lapsen hyvä arki I-hankkeen ensimmäisessä vaiheessa aloitettiin perhekeskustoiminta Pyhäjärvellä, se on ylikunnallista ja kuntayhtymätasoisista lapsiperhepalvelua. (Pohjoisen alueen Kaste-PaKaste II (jatko-hanke) s.a., 20).

Lapsen hyvä arki II-hankkeessa on tavoitteena levittää ja juurruttaa ensimmäisessä vaiheessa kehitettyjä matalankynnyksen ja varhaisen tuen avoimia palveluita sekä saada toiminnot ja resurssit osaksi kuntien toiminta- ja taloussuunnitelmaa. Moniammatillisuus korostuu perhekeskuksen toiminnassa liittäen yhteen ammattilaisten, sekä yksityisen ja kolmannen sektorin asiantuntijuuden ja osaamisen, myös perheillä on mahdollisuus vaikuttaa toiminnan suunnitteluun. Julkisen sektorin lisäksi mukana yhteistyössä on seurakunnat ja järjestöt. Lapsen hyvä arki II painottuu erityisesti varhaislapsuuteen, joten pääpaino on varhaiskasvatuspalveluiden, neuvolatyön sekä perhetyön kehittämisessä. Syrjäytymisen ehkäisyn, osallisuuden ja varhaisen tuen kannalta merkittävässä roolissa on kehitysympäristöihin liittyvät niin kutsutut nivelvaiheet. Näitä nivelvaihteita ovat esimerkiksi vanhemmaksi tuleminen sekä päivähoiton ja koulun aloitus. Lapsen hyvä arki II päättyy lokakuussa 2013. (Pohjoisen alueen Kaste-PaKaste II (jatko-hanke) s.a., 20, 21, 25, 27.)

2.3

Aarnolanperhekeskus

Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen perhekeskuksen toimijatahoina on peruspalvelukuntayhtymä Selänne, neuvolat, varhaiskasvatus, perhetyö, alueen seurakunnat, Mannerheimin lastensuojeluliitto, paikallisyhdistykset, eri järjestöt sekä vapaaehtoiset toimijat. Perhekeskusmallin tavoitteena on mahdollistaa lapsi- ja perhepalveluiden kehittäminen sekä asiakaslähtöisten ja kustannustehokkaiden perhepalveluiden turvaaminen yhteistoiminta-alueella paikalliset olosuhteet huomioiden sekä mahdollistaen kuntalaisten oman osallistumisen. Ajatuksena on, että perhekeskustoimintaan on helppo tulla yhdessä koko perheen kanssa, monitoimijainen perhekeskus tukee perheitä oikea-aikaisesti erilaisissa arjen ja vanhemmuuden kysymyksissä. Yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Haapajärvi, Kärsämäki, Pyhäjärvi ja Reisjärvi. (Anttila 2012, 4, 21–23, 27.)

Perhekeskuksessa vanhemmat tapaavat samanlaisessa elämäntilanteessa olevia aikuisia ja lapset saavat ikäistään seuraa. Perhekeskuksessa kokoontuu ohjattuja ja tavoitteellisia ryhmiä, joissa käytetään toiminnallisia menetelmiä ja käsitellään erilaisia teemoja, osallistuminen on perheille maksutonta eikä vaikuta perheille maksettaviin lastenhoidontukiin. Perhekeskuksen toiminta tapahtuu Pyhäjärvellä Aarnolan kiinteistössä osoitteessa Ollintie 25. Toimintaa suunniteltaessa otetaan huomi-

oon vanhempien toiveet kerhojen sisällöistä ja teemoista. Aarnolassa toimii kerhoaikojen ulkopuolella Päiväkoti Muksuteekin alainen esikoululaistenaamu- ja iltapäivähoito. (Anttila 2012, 23–25.)

Perhekeskuksen palveluita ovat varhaiskasvatuskerho, perhekerho ja lapsiparkki. Varhaiskasvatuskerho on tarkoitettu 3–5-vuotiaille lapsille ja se kokoontuu kaksi kertaa viikossa, maanantaisin ja keskiviikkoisin, kestäen kerrallaan kolme tuntia. Päivä alkaa yhteisellä aamupiirillä, jonka jälkeen lapsille on virikkeellistä toimintaa, esimerkiksi askartelua ja ulkoilua sekä lounas. Perhekerho kokoontuu tiistaisin ja sinne voi osallistua koko perheen voimin tai toinen huoltajista lapsen kanssa. Kerhossa laitetaan yhdessä edullinen lounas ja myös muunlainen yhdessä puuhastelu on mahdollista. Perhekerho sisältää vapaata olemista, ajatusten vaihtoa ja vertaistukea, mutta myös ohjattua toimintaa sekä asiantuntijaluentoja. Lapsiparkki järjestetään torstaisin, ryhmään otetaan lapset saapumisjärjestyksessä. Erillistä ilmoittautumista tai syytä lapsiparkin tarpeeseen ei vaadita. Lapsiparkkiin huoltaja voi jättää lapsensa erilaisten asiointikäyntien ajaksi, kerrallaan enintään kolmeksi tunniksi. Kesäisin tiloja hyödynnetään leikkikenttätoimintaan, koulujen loma-aikoina perhekeskus on suljettu. Perhekeskuksessa on töissä yksi lastentarhanopettaja ja kolme hoitajaa. (Anttila 2012, 7–9, 21, 25.)

3 PERHEKESKUSTOIMINTA POHJOISMAISSA

Perhekeskus on pohjoismainen keksintö, joka edistää lapsiperheiden hyvinvointia sekä ennaltaehkäisee ongelmia varhaisen tuen palveluilla. Mukana on erilaisia toimijoita yksityiseltä ja julkiselta sektorilta. Perhekeskuksia on monenlaisia, mutta toiminta perustuu silti yhteisesti sovittuun yhteistyökenteeseen. Tärkeää olisi toimia monialaisesti ja yhteistyössä eri toimijoiden kesken, jotta voitaisiin järjestää ja kehittää edistäviä ja ehkäiseviä toimintatapoja ja käytäntöjä. Vuonna 2011 pääministeri Katainen kirjasi hallitusohjelmaan tavoitteeksi perhekeskustoiminnan laajentamisen, jossa toimisi yhteistyössä perheet, kunnat, järjestöt sekä muut toimijat. Strateginen päämäärä on luoda perustaa hyvinvoinnille ja terveydelle jo lapsuudessa. Lapsiperheiden palveluista halutaan saada saumaton kokonaisuus, jossa tuetaan lapsen kehitystä ja ennaltaehkäistään ongelmia erilaisten palveluiden avulla. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012, 15.)

Perhekeskustoiminta perustuu voimassaolevaan sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön. Koska perhekeskustoiminnasta ei ole säädetty omaa erillistä lainsäädäntöä, perustuu sen toiminta Lastensuojelulakiin 2007/417, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2003/2005) sekä asetukseen neuvolatoiminnasta ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta 380/2009. Kaikissa näissä lainsäädännöissä korostetaan ennaltaehkäisevää ja moniammatillista työtä, jota tehdään suunnitelmallisesti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Perhekeskus 2013.)

3.1 Perhekeskuksen juuret

Perhekeskus on ruotsalainen keksintö. Ensimmäiset ajatukset perhekeskuksesta ovat 1970-luvulta Ruotsista. Tuolloin jo kiinnitettiin huomiota lasten kasvatukseen ja ennaltaehkäisevään työhön. Jotta lapsilla olisi turvallinen elämä, myös vanhemmuuteen ja vanhempien hyvinvointiin tuli kiinnittää huomiota. (Bing 2012, 16.) Vuonna 1996 Leksandin kuntaan kokoontui monia eri toimijatahoja lapsi- ja perhepalveluiden verkostotapaamiseen. Tapaamisessatehtiin päätös perustaa perhekeskuksia. Perhekeskuksen ideana oli antaa pienten lasten vanhemmille yhteinen tapaamispaikka, jossa sai vertaistukea muista vanhemmista, lapset leikkiseuraa sekä vanhemmat asiantuntevaa vanhempainneuvontaa. Ruotsissa perhekeskusten määrä on kasvanut vuosien 1997–2010 aikana 35 keskuksesta 130 perhekeskukseen. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012, 17–18.) Paavolan (2004, 8-9.) mukaan Ruotsissa, Leksandin kunnassa perhekeskustyötä on tehty pitkäjänteisesti ja toiminta on ollut tuloksellista. Perhekeskustoiminnalle ei ole ollut valmista toimintamallia. Leksandissa perhekeskustyötä on tehty, jotta lasten hyvinvointia voitaisiin lisätä. Hyvinvoinnin lisäämisen keinoja ovat olleet vanhempien ja parisuhteen tukeminen sekä vanhempien vertaisryhmät. Leksandin perhekeskustoiminnan takana olevan Thomas Johanssonin ja Ingegerd Jonsin mielestä vanhemmat tarvitsevat vertaistukea muista vanhemmista. Kun vanhemmille annetaan työkaluja parisuhteeseen sekä lasten kasvatukseen, helpottaa se koko perheen tilannetta. Leksandin perhekeskustyön tavoitteena on saada perheille kestävä sosiaalinen verkosto, jossa perheet ovat mukana ja kehittävät lapsen kasvamisen ajan.

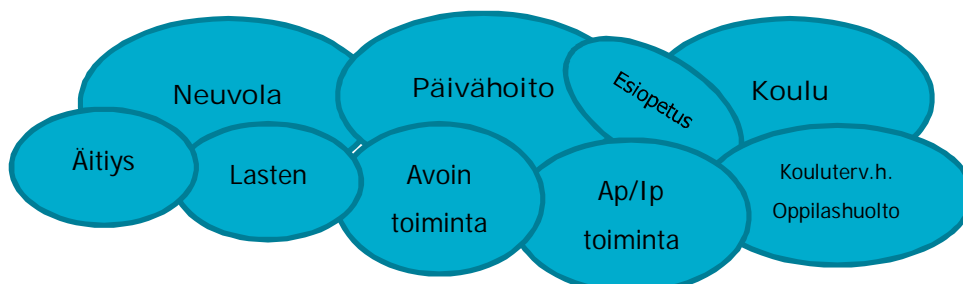
Perhekeskusyhdistys Föreningen för familjecentralersfrämjande koordinoi kansallista perhekeskustoimintaa. Ruotsissa perhekeskustoiminta yhdistyy eri toimijatahojen yhteistyöstä. Mukana työskentelyssä ovat äitiys- ja lastenneuvola, varhaiskasvatus sekä perhetyö. Leksandin kunnassa on otettu käyttöön Leksandin malli, jossa järjestetään ryhmämuotoista perhevalmennusta ennen ja jälkeen lapsen syntymän. Näissä valmennuksissa järjestetään moniammatillisesti vanhemmuuteen valmentavia ryhmätapaamisia. Tavoitteena on, että vanhemmat loisivat sosiaalisia verkostoja toisten vanhempien kanssa sekä saisivat tietoa vanhemmuuteen liittyvistä asioista. Perhekeskukseen olisi helppo tulla ja helppoa myös ottaa yhteyttä, jos jokin asia askarruttaa. Perhekeskustoimintaa on myös muissa Pohjoismaissa. Norja, Tanska sekä Grönlanti ovat luoneet myös omat mallinsa perhekeskustoiminnalle. Näissäkin malleissa ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on suuressa roolissa perhekeskustyössä. Työtä tehdään moniammatillisesti niin, että palvelut löytyvät saman katon alla, jotta palvelut ovat kaikkien saatavilla. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012, 17–18.)

3.2 Perhekeskusten kehittämistyö Suomessa

Perhekeskustoiminta on suunnattu lapsille ja lapsiperheille. Suomessa ensimmäiset perhekeskukset aloittivat toimintansa 2000-luvun alkupuolella. Erilaisten hankkeiden kautta perhekeskukset ovat kehittyneet ja juurtuneet myös Suomeen. Vuonna 2005–2007 PERHE-hankkeen tavoitteena oli, että yhteiskunta ottaisi lapset ja perheet paremmin huomioon. Ongelmia voitaisiin ennaltaehkäistä jo hyvin varhaisessa vaiheessa ja eri toimijat yhdistyisi työskentelemään lasten edun mukaisesti. Hanke on ollut käynnistämässä perhekeskusten kehittämisprosessia eri kunnissa. Kehittämisprosessia on ohjannut ajatus siitä, että perheiden käyttämät peruspalvelut olisivat helpommin saatavilla, toiminta olisi moniammatillista ja vanhemmuuteen ja sen vahvistamiseen kiinnitettäisiin enemmän huomiota. Perhelähtöisyys on otettu valtakunnallisesti huomioon suunniteltaessa perhekeskustoimintaa. (Viitala, Kekkonen ja Paavola 2008, 11–12.)

Perhekeskus luotiin ennaltaehkäiseväksi toimintamalliksi, jonka muodostivat äitiys- ja lastenneuvola, avoin varhaiskasvatus, koulutoimi sekä varhaisen tuen ja perhetyön palvelut. PERHE – hankkeen kehittämistyöhön lähti lähes sata kuntaa mukaan. PERHE – hankkeen myötä kehitettiin erilaisia perhekeskusmalleja. Näitä malleja ovat neuvolalähtöinen, avoin varhaiskasvatus ja seudullinen perhekeskusmalli. Neuvolalähtöisessä perhekeskusmallissa perheet saavat ennen ja jälkeen lapsen syntymän ryhmämuotoista perhevalmennusta. Tämä valmennus tehdään yhteistyössä päivähoiton sekä ehkäisevän sosiaalityön eli perhetyön kanssa. Avoimen varhaiskasvatuksen perhekeskusmallissa pienten lasten perheille järjestetään vertaisryhmätoimintaa. Näitä toimintoja voivat olla vanhempainryhmät sekä lasten pedagogista toimintaa sisältävät ryhmät, kuten varhaiskasvatuskerhot. Perhekeskuksen seudullinen malli on Kainuussa kehitetty palvelu, jossa lähipalvelut on koottu perhekeskuksiin ja perheasemiin. PERHE – hankkeen ideana on, että monialainen yhteistyö olisi tiivistä ja vanhemmat sekä lapset saisivat osallistua perhekeskusten toiminnan suunnitteluun. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012, 20–21.)

Seutukunta
 Kunta   Seurakunnat Järjestöt Perheet Vapaaehtoistoimijat Yksityinen sektori
 Erityispalvelut

Perhevalmennus Kasvatuskumppanuus Koulun ja kodin yhteistyö

Ennalta ehkäisevä perhetyö ja parisuhdetyö

Vertaistoiminta

Tilat/paikat

Toimijoiden kumppanuus

- johtaminen, kulttuuri ja rakenteet

KUVIO 2. Perhekeskusvisio (Viitala 2007, 46).

Viitala (2007, 46) on laatinut perhekeskusvision, josta näkyy minkäläinen toimijaverkosto perhekeskustyössä on mukana (kuviokuva 2). Lopullinen perhekeskusten kehittämissuunnitelma alkoi, kun hallitus kirjasi perhekeskuksen hallitusohjelmaan vuonna 2007. Perhekeskus vietiin sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliseen kehittämissuunnitelmaan eli Kasteeseen. Kaste-ohjelma onkin juurruttanut perhekeskustoimintaa eteenpäin Suomessa, jotta matalan kynnyksen ja varhaisen tuen paikkoja olisi kaikkien saatavilla. Kaste-ohjelman yhtenä periaatteena on ollut, että hallintoalojen ylittävä yhteistyö ja eri toimijoiden kumppanuus tukisi ennaltaehkäisevästi lapsia ja perheitä. Ohjelma on pyrkinyt laajentamaan perhekeskustoimintaa yhteistyössä kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa. (Halme, Kekkonen ja Perälä 2012, 21–22.)

3.3 Aiemmat tutkimukset perhekeskuksista

Perhekeskustoimintaa on tutkittu Suomessa jonkin verran. Suurin tehty tutkimus perhekeskustoiminnasta Suomessa on myös lähteenä opinnäytetyössämme käytetty raportti Perhekeskuksista Suomessa. Raportin ovat tehneet Nina Halme, Marjatta Kekkonen sekä Marja – Leena Perälä Sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiantona. Selvityksessä on tutkittu kuntien perhekeskusten palveluita, yhteistoimintaa sekä johtamista Suomessa. Raportti on julkaistu vuonna 2012 ja tuolloin vastauksia oli saatu 32 kunnasta, joissa perhekeskustoimintaa oli ollut. Tutkimuksen kysely oli tehty niille henkilöille, jotka laativat kunnissa lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman. Tutkimuksessa oli selvitetty perhekeskusten palvelukokonaisuuksia; minkälaisia palveluita perhekeskukset tarjoavat ja

minkäläistä toimintaa perhekeskukset tarjosivat perheille ja lapsille. (Halme, Kekkonen & Perälä 2012, 1.)

Raportissa *Hajanaisia palveluja vai toimiva kokonaisuus* tutkittiin lasten ja perheiden palveluja sekä niiden johtamista kunnissa. Tutkimus kokosi tietoa siitä, miten eri palveluja tuotetaan yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa sekä yhteistyörakenteita. Tutkimusaineisto on kerätty sosiaali-, terveys- ja opetustoimen vastaavilta johtajilta. Tutkimus on suunnattu poliittisille ja kunnallisille päättäjille, opettajille sekä tutkijoille, mutta eniten tutkimuksesta hyötyvät lapsiperheet. Tutkimuksessa selvitettiin kuinka monessa kunnassa palveluja tuotetaan perhekeskusmallin mukaisesti. Vastanneista 248 kunnasta 51 kuntaa tarjosi lapsi- ja perhepalveluita perhekeskusmallin mukaan. Kunnista 43 oli kehittämässä palvelukokonaisuuksia perhekeskustyyppisesti. Kunnissa, joissa perhekeskustyyppistä palvelua oli järjestetty, oltiin oltu hieman epätietoisia siitä, mitä perhekeskus tarkoittaa. Palveluita oli järjestetty hyvinvointineuvolana, perheasemana, yhteisinä fyysisinä tiloina ja avoimena varhaiskasvatustoimintana. Tutkimuksessa saatiin selville, että niissä kunnissa, joissa palvelut oli koottu yhteen monitoimijaisiksi kokonaisuuksiksi, oli myös budjetti ja tietojärjestelmä yhteinen. Tärkeä seikka oli se, että yhteistyötä eri lapsi- ja perhepalveluiden välillä tehtiin runsaasti. (Perälä, Halme, Hammar ja Nykänen 2011, 5, 100.)

Pro gradu – tutkielmassa *Perhekeskus Itä- ja Keski-Suomessa: Teorian ja käytännön kohtaaminen* on tutkittu perhekeskusten toimintamalleja. Pro gradussa tutkittiin, miten perhekeskustyyöhön liittyvä teoria ja toimintamallit kohtaavat käytännössä tapahtuvaan perhekeskustyyöhön. Aineisto oli kerätty teemahaastattelua ja aineisto oli analysoitu aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tutkimuksessa saatiin selville, että niissä kunnissa, joissa perhekeskustyyötä oli tehty, oli myös yhteistyö eri toimijoiden välillä lisääntynyt huomattavasti. Tutkimukseen osallistuneilla kunnilla oli myös tarkasteltu lapsiperhepalveluiden kehitystarpeita. Näitä tarpeita olivat palvelurakenteiden kehittäminen, perheiden kokonaisvaltaisempi tukeminen, yli sektoreiden menevän yhteistyön lisääminen sekä perhekeskuskäsitteen selkiyttäminen. Tutkimus oli tehty kehittämään ja juurruttamaan perhekeskus-käsitettä julkisiin teksteihin sekä yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Haikara ja Nieminen 2012, 2.)

4 PERHEKESKUSTOIMINTAA OHJAAVIA KÄSITTEITÄ

4.1 Kasvatuskumppanuus

Tutkimuksemme keskeisiä käsitteitä ovat kasvatuskumppanuus, ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö, vertaistuki, varhainen tukeminen sekä asiakaslähtöisyys. Edellämainitut käsitteet ovat osa perhekeskusten toimintaperiaatetta joiden pohjalta toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan. Koimme näiden käsitteiden kuvaavan parhaiten perhekeskusten periaatetta ennaltaehkäisevänä matalan kynnyksen palveluna.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa on määritelty, että vanhempien ja työntekijöiden kasvatusyhteisö on kasvatuskumppanuutta. Kasvatuskumppanuudella pyritään toimimaan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Vanhemmat ja työntekijät pyrkivät toimimaan tasavertaisessa vuorovaikutuksessa lapsen parhaaksi. Kasvatuskumppanuus näkyy molempien toimijoiden erilaisissa tiedoissa lapsen asioista. Nämä tiedot ovat samanarvoisia, mutta perustuvat eri ympäristössä tapahtuviin asioihin. Kasvatusvastuu on kuitenkin aina vanhemmilla. (Kaskela ja Kekkonen 2007, 17.)

Päivähoidossa lapsille laaditaan varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa työntekijä ja vanhemmat käyvät yhdessä kasvatustalkoita lapsen liittyvissä asioissa. Kasvatuskumppanuus toteutuu silloin tarkoituksenmukaisesti, kun työntekijä tuo esille ammatillista asiantuntemusta ja lapsen toimintaa päivähoidossa ja vanhemmat omia henkilökohtaisia kokemuksiaan lapsesta kotona. Kasvatuskumppanuudessa tärkeintä on ottaa lapsi huomioon ja toimia lapsen edun mukaisesti. (Kaskela ja Kekkonen 2007, 17.) Kumppanuussuhteessa vanhemmat ja työntekijä neuvottelevat yhdessä tavoitteista, joihin yhdessä pyritään lapsen edun mukaisesti. Kumppanuudessa tulee esille työntekijän ammatillinen rooli, jonka ratkaisut ovat ehdotuksia, ei päätöksiä. Kumppanuudessa kunnioitetaan molempia osapuolia sekä hyväksytään vanhempien tunteet, ajatukset ja tavoitteet sekä arvot. (Kekkonen 2012, 43.)

Kasvatuskumppanuutta ohjaavia periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus sekä dialogi. Kumppanuudessa on hyvin tärkeää luoda onnistuva vuoropuhelu, jossa toisen ihmisen kuunteleminen ja suhteen luominen toiseen ihmiseen ovat tärkeitä asioita. Jotta suhde toimisi, täytyy keskittyä kuulemaan toisen ihmisen ajatuksia ja puhetta, jotta aito kiinnostus ja empaattisuus välittyisi puhujalle. Vuoropuhelussa täytyy välttää saarnaamista ja syyttämistä, koska se aiheuttaa ongelmia kumppanuuden muodostamiselle. Tärkeää on viestittää, että kuulija on läsnä ja halukas keskustelemaan asioista, jotta kuulluksi tuleminen tunne saataisiin onnistumaan.

Kasvatuskumppanuudessa on tärkeää kunnioittaa eri osallistujia erilaisuudesta huolimatta. Rehellisyys ja avoimuus kumppanuussuhteessa edistävät toisen kunnioittamista. Jotta asiakasuhteessa voidaan luoda luottamus, vaatii se aikaa, vuoropuhelua ja yhteisiä kohtaamisia. Luottamus työntekijän ja vanhemman välillä syntyy työntekijän ja lapsen välisestä suhteesta. Vanhemmille on hyvin tärkeää se, miten työntekijä kohtaa heidän lapsensa ja toimii hänen kanssaan. Vanhempien ja työntekijöiden välinen vuoropuhelu lapseen liittyvissä arkisissa asioissa lisää luottamuksen syntyä. Tärkeää

olisi, että vuoropuhelun kautta voitaisiin saavuttaa avointa dialogia. Dialogisuudessa ei valita puolia ja pyritään keskustelussa ytimeen. Tärkeää on luoda yhteinen ymmärrys, jotta työntekijöiden ja vanhempien välille syntyisi hyvä keskusteluilmapiiri. (Kaskela ja Kekkonen 2007, 32–38.)

4.2 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö

Ennaltaehkäiseviä lastensuojelun palveluita tuotetaan, jotta voitaisiin tavoittaa koko lapsiväestön hyvinvointi. Eettisesti vaativan ennaltaehkäisevän lastensuojelun työn tavoitteena on ehkäistä huono-osaisuutta ja syrjäytymistä. Tärkeää olisi, että palvelut olisivat kaikkien saatavilla. Lasten ja nuorten hyvinvointi on aikuisten tehtävä. Aikuisten on kannettava vastuu siitä, että lapsilla on hyvä ja turvallinen elämä. YK:n Lapsen oikeuksien yleisopimuksen kolme periaatetta ovat osallisuus, suojeleminen ja osuus yhteiskunnallisiin voimavaroihin. Nämä kolme periaatetta voidaan katsoa lastensuojelun ehkäisevän työn pääkohdiksi. (Törrönen ja Vornanen 2004, 154–155.)

Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä on tehty jo 1800-luvulta lähtien, jolloin rajoitettiin lapsityövoiman käyttöä teollisuuden alalla. Myöhemmin laadittiin myös lakeja, mutta ennaltaehkäisevän työn merkitys lastensuojelussa sai huomiota enemmän, kun 1960-luvulla lastensuojelun palvelurakenne muuttui. Tällöin kiinnitettiin huomiota ehkäisevään työhön, jossa painotettiin avohuoltoa sekä perhehoitoa. Vuonna 1995 toteutettiin perustuslakiuudistus, jossa säädettiin laki siitä, että lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti sekä lapsilla ja nuorilla täytyisi olla mahdollisuus osallistua itseä koskevien asioiden käsittelyihin. Vuosien saatossa lastensuojelu on kehittynyt huomattavasti eteenpäin, mutta myös lasten ja nuorten sekä perheiden ongelmat ovat lisääntyneet ja muuttuneet entistä vaikeimmiksi. Lastensuojelun ehkäiseväksi työn alueeksi on luokiteltu perustuslain ja lapsen oikeuksien yleisopimuksen mukaisesti lasten kasvuolot, palvelut sekä tuen ja hoidon tarve. (Törrönen ja Vornanen 2004, 157–158.)

Ehkäisevän lastensuojelutyön tavoite on ehkäistä ongelmien syntymistä sekä pyrkiä estämään lasten hyvinvointia ja kehitystä vaarantavia tekijöitä. Pyrkimyksenä on edistää lasten hyvinvointia ja ehkäistä lasten pahoinvoinnin lisääntymistä, tätä ehkäisevää työtä tehdään yhteiskunnallisella, yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tasolla. Lapsille ja perheille tulisi rakentaa suotuisa elinympäristö, jossa riskitekijät voitaisiin poistaa. Kohdennetulla toiminnalla pyritään ennaltaehkäisemään lasten ja nuorten syrjäytymistä ja huono-osaisuutta. Nämä toiminnat voivat olla erityisen tuen antamista, sekä palvelujen tarjoamista. Ehkäisevää lastensuojelutyötä tehdään monessa eri tahossa. Lastenneuvolat, päivähoito, koulu ja monenlaiset harrastukset voidaan katsoa ehkäisevän työn kentäksi. Työtä tehdään ja kehitetään kunnissa, järjestöissä ja erilaisissa hankkeissa niin seudullisesti kuin valtakunnallisesti. Eri toimijatahojen yhteistyö on tärkeää ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön turvaamiseksi. (Sosiaaliportti, Ehkäisevän lastensuojelutyön tavoitteet ja periaatteet 2013.)

Viitalan (2007, 51) mukaan perhekeskustoiminta on ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Perhekeskusten lisääminen Suomessa on lisännyt perhetyötä sekä palveluohjausta. Perhetyötä voidaan tehdä neuvolassa, päivähoidossa, koulun oppilashuollossa, kotipalvelussa, sosiaalityössä sekä lastensuojelussa. Perhetyötä tehdään perheen kotona antamalla keskusteluapua vanhemmille ja lapsille

sekä tukemalla perhettä arjen keskellä. Perhekeskuksessa perhetyöntekijä olisi perheiden saatavilla jo, ennenkuinlastensuojeluasiakkuus pääsee syntymään.

4.3 Vertaistuki

Vertaistuen synonyymeinä käytetään myös sanoja vertaisuus ja vertaistoiminta. Vertaisuus on käsitteistä laajin kun taas vertaistuki mielletään usein sosiaalisen tuen alakäsitteeksi. (Jantunen 2010, 86–87.) Vertaistuki syntyy siitä, että henkilöt ovat vertaisia keskenään. Vertaisuuden voi synnyttää esimerkiksi elämänvaihe tai -tilanne, sosiaalinen asema ja vertaiset elämäkokemukset. Henkilöitynä vertaisia toisilleen voivat olla pojat, tytöt, lapset, naiset ja miehet. Vertaisuudessa ihmisten välinen yhteenkuuluvuuden tunnet ja keskinäinen ymmärrys lisääntyy myötäelämisen ja samaistumisen kautta. (Kääriäinen ja Mykkänen-Hänninen 2009, 10.)

Samankaltaisissa elämäntilanteissa tai samanlaisia kokemuksia kokeneet tukevat ja ymmärtävät toisiaan ja näin yhdessä ratkovat solmussa olevaa elämäntilannettaan. Usein kipeistä ja hankalista aiheista puhuminen on helpompaa henkilöille, jonka tietää olleen samassa elämäntilanteessa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen 2012, 166). Kynnys ottaa puheeksi vaikeita asioita voi olla huomattavasti matalampi vertaisten seurassa, saman kokenut mielletään hyväksyvämmäksi ja turvallisemmaksi keskustelukumppaniksi (Jantunen 2010, 97).

Vertaistuki voi olla organisoitua vertaistukiryhmässä tapahtuvaa toimintaa tai osa ihmisten arkea, jolloin ollaan vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Kohdatessaan toisiaan, vanhempien yleisimmistä puheenaiheista on vanhemmuus. Lapsiperheiden arjessa esiin tulevat murrosvaiheet ja huolenaiheet, kuten vanhemmuuteen kasvaminen tai vastasyntyneen kolliikista puhuminen muiden vastaavissa tilanteissa olevien vanhempien kanssa auttaa hahmottamaan uutta elämänvaihetta ja vahvistaa kuvaa sen hetkisestä todellisuudesta. Kokemusten jakaminen voi olla hyvin voimaannuttavaa ja toisilta voi saada vinkkejä esimerkiksi lapsen uhmaikää koskeviin kysymyksiin tai lapsen uniongelmiin. (Kääriäinen ja Mykkänen-Hänninen 2009, 10.)

Pelkkä yhdistävä kokemus ei kuitenkaan tee vielä vertaisuudesta vertaistukea. Kokemukselle rakennettu tieto voi olla negatiivista tai positiivista. Negatiivinen asenne voi näkyä epäempaattisuutena ja toisen kokemusten vähättelynä jos tukija itse on pessimistinen ja liian kriittinen. Tällöin tuen tarvitsija ei saa uusia parempia näkökulmia ja toimintatapoja. Erilaiset ratkaisumallit ongelmiin tai muiden selviytyminen hankalasta elämäntilanteesta voi laukaista myös ikäviä tunteita pintaan kuten häpeää, riittämättömyyttä, kateutta ja epäonnistumisen tunteita. Positiivinen asenne puolestaan tuo inhimillisyyttä sekä erityistä uskottavuutta, koska asiantuntijuus on saatu omien kokemusten kautta. Vastavuoroisuus ja myötäeläminen välittyvät tuen ja tukijan kesken. (Kääriäinen ja Mykkänen-Hänninen 2009, 10–11, 30.)

4.4 Varhainen tukeminen

Varhaisesta tuesta käytettiin ennen käsitettä varhainen puuttuminen, se koettiin liian leimaavaksi, joten vaihtoehtoinen käsite oli tervetullut. Varhainen tuki ei ole jäänyt vielä valtakunnalliseksi sosiaa-

lialan käsitteeksi vaan edelleen käytetään paljon varhaista puuttumista ja ennaltaehkäisevää työtä. Varhainen tuki on inhimillistä työtä, jota tehdään ihmiseltä ihmiselle. Varhaista tuki perustuu eettisyyteen, ymmärrykseen sekä haluun auttaa ja tukea jokaisen yksilön subjektiivista kunnioitusta. (Kaukoluoto 2010, 217–219.)

Nykyään lapsien varhaisen tuen tarve ei liity niin voimakkaasti tilanteisiin, joissa lapsella on lääketieteellinen diagnoosi, vaan esimerkiksi tilanteisiin joissa perhe on muutostilanteessa tai perheen voimavarat ovat heikentyneet. Nämä voivat näkyä muun muassa siten, että lapsi tarvitsee tukea ryhmätaitoihin tai ryhmään liittymiseen. Sosiaalis-emotionaalisen kehityksen tuen tarpeiden huomiointi on lisääntynyt nyky-yhteiskunnassa. (Heinämäki 2005, 8-9.)

Kun perheelle tarjotaan varhaista tukea, on syytä tuntea lapsen kehitys hyvin, tällöin tuen tarpeen havaitseminen ja arvioiminen on huomattavasti helpompaa. Varhaisen puuttumisen tilanteet edellyttävät ammattitaitoa, koska tulee olla kyky hahmottaa milloin tilanne edellyttää puuttumista ja milloin on kyse lapsenluonnolliseen kehitykseen kuuluvista ongelmista. Myös oikea ajoitus on tärkeää, koska lapsella on kehityksessään herkkyyskausia, jolloin luontainen oppiminen on lapselle huomattavasti helpompaa. Varhaisen tuen merkitys korostuu tässä, koska liian myöhään tuleva apu vaatii enemmän panostusta perheeltä. Perheen kohtaaminen on oma osaamis- ja työalansa, koska tärkeintä perheen kanssa työskenneltäessä on puuttumisen ja tuen muoto, tarkoituksena ei ole leimata vaan tukea lasta ja perhettä kunnioittaen ja avoimesti. (Heinämäki 2005, 10–11.)

Käytännössä varhainen tuki mielletään yleisesti Stakesin ja Lastensuojelun keskusliiton Varhainen puuttuminen -hankkeen kehittämiin menetelmiin ja käytäntöihin. Työtapana varhainen puuttuminen ohjaa ammattilaisia ottamaan huolen puheeksi vanhempien kanssa mahdollisimman varhain huolen ilmaantuessa. Huolen puheeksiottamisen tulee olla dialogista, joten ammattilainen kuvaa vanhemmille oman huolensa jonka jälkeen kuullaan vanhempia. Liian usein huoli otetaan kuitenkin puheeksi vanhempien kanssa vasta kun huoli on jo kasvanutpäätepiteeksi. Ensimmäisistä varhainen tuki on kuitenkin oman työn tarkastelua lapsen näkökulmasta siinä ympäristössä ja tilanteessa jossa lapsi kulloinkin on. (Heinämäki 2005, 13–14.)

Perhekeskuksesta perheiden on mahdollista saada tietoa ja tukea ilman edellytystä asiakkuudesta. Vanhemmille pyritään välittämään viesti, että avun saamiseksi hädän ei tarvitse olla suuri. Kynnys hakea apua on korkea, siksi perhekeskuksessa kaikille vanhemmille luodaan mahdollisuus saada heidän tarvitsemansa apu ja tuki tavallisissa elämän nivelvaiheissa, kuten työttömyys, avioero tai lapsen syntymä. Perhekeskus pyrkii madaltamaan kynnystä hakea varhaista tukea ja näin ennaltaehkäisemään mahdollisia myöhemmin ilmeneviä vakavempia ongelmia perheessä. (Viitala 2007, 51.)

4.5 Asiakslähtöisyys

Asiakkaan ja työntekijän välistä suhdetta on määritelty laissa ja ohjeissa. Niiden merkitys perustuu siihen, että palvelut ovat käyttäjilleen turvallisia ja hyviä, koska jokainen tilanne edellyttää yksilöllisten tarpeiden mukaista kohtelua. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalaa koskevia lakia ja ohjeita ovat laki

sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, laki potilaan asemasta ja oikeuksista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon eettiset ohjeet. (Järvinen, ym. 2012, 17.)

Asiakaslähtöisyys on johtava periaate sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa, siksi se on käsitteenä otettu sosiaali- ja terveyspalvelujen ohjaavaksi periaatteeksi. Yksi näkökulma tähän on, että lapset, aikuiset ja perheet ovat toisistaan riippumattomia oma-aloitteisia toimijoita. Tällöin asiakaslähtöisyys voidaan jakaa kolmeen alakategoriaan, joita ovat; lapsilähtöisyys, aikuislähtöisyys ja perhelähtöisyys. Asiakas- ja perhelähtöisyys ovat puhekielessä vakiintuneet synonyymeiksi, (Järvinen ym. 2012, 17) 2000-luvulle asti korostettiin asiantuntijalähtöisyyttä, jossa työntekijää pidettiin koulutuksensa puolesta myös perheen asioiden asiantuntijana. Kiinnostus asiakaslähtöisyyttä kohtaan alkoi 2000-luvun alussa, kiinnitettiin huomiota päivähoidon lainsäädännölliseen tehtävään tukea kotona tapahtuvaa kasvatustyötä, ei asettaa raameja sille. Työntekijän ja perheen yhteistyö on etu molemmille osapuolille, se korostaa perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja työntekijöiden moniammattillisuutta. (Kekkonen 2012, 35–37.)

Asiakas- ja perhelähtöisyys termeillä tarkoitetaan sitä kun perheestä, perheen elämäntilanteesta ja ympäristöstä luodaan kokonaiskuva. Eli kiinnitetään huomiota myös muihin perheenjäseniin kuin vain sosiaali- ja terveyspalveluita käyttävään asiakkaaseen (Järvinen ym. 2012, 17). Painotus on sillä, että perhe on itse oman elämänsä paras asiantuntija. Työntekijän tehtävä on ottaa huomioon perheen mielipiteet, toiveet ja näkemys omasta tilanteestaan. Asiakkaalla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa häntä tai perhettään koskevaan työskentelyyn ja päätöksentekoon. (Viitala 2007, 49.) Perhe- ja asiakaslähtöisyys ovat syvempää työskentelyä, jossa perhe ja työntekijä ovat tasavertaisia. Perhe osallistuu keskusteluun ja päätöksentekoon yhdessä työntekijän kanssa. Oletetaan, että perhe kaikkine jäsenineen on oman tilanteensa ja arkensa asiantuntijoita, kun taas työntekijä on työprosessin asiantuntija. Yhteistyö toimii saumattomasti kun työntekijä ja perhe jakavat vastuun ja kunnioittavat toisiaan omien alueidensa asiantuntijoina. Ohjaaminen ja tukeminen perhelähtöisesti vahvistavat perheen voimavaroja. (Järvinen ym. 2012, 17–18.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Elokuussa 2012 otimme yhteyttä Pyhäjärven lapsi- ja perhepalveluiden johtavaan terveydenhoitajaan. Pyhäjärvellä oli juuri aloittanut toimintansa perhekeskus, joten hän ehdotti aiheemme liittyvän siihen. Neuvoteltuamme toimeksiantajan kanssa päädyimme perhekeskuksen arviointitutkimukseen. Syksyn 2012 olimme mukana perhekeskuksella havainnoimassa kerhojen toimintaa. Havainnointi auttoi meitä jäsentämään perhekeskuksen toiminta-ajatusta sekä tutustumaan lapsiin, vanhempiin ja työntekijöihin.

Tammikuussa 2013 esitimme opinnäytetyösuunnitelman, jonka jälkeen aloitimme kyselylomakkeiden työstämisen (liite 1). Testasimme lomaketta tutuillamme ja muokkasimme lomakkeen kysymyksiä selkeämmiksi heiltä saatujen palautteiden pohjalta. Kyselylomake jaettiin 11. päivä maaliskuuta ja siihen oli aikaa vastata kolme viikkoa. Toukokuussa analysoimme kyselylomakkeita. Kesäajan tutkimme teorian tietoa aiheesta ja työstimme opinnäytetyön kirjallista osuutta. Tutkimus edellytti tutkimusluvan hankkimista, jonka meille allekirjoitti Selänteen lapsi- ja perhepalveluiden johtaja sekä ohjaus- ja hankkeistamissopimuksen allekirjoitti toimeksiantajamme edustaja Pyhäjärven lapsi- ja perhepalveluiden johtava terveydenhoitaja. Opinnäytetyöstämme ei aiheutunut meille kuluja, koska toimeksiantaja kustansi materiaalit. Matkakulut olemme maksaneet itse. Sopimuksen mukaan esitimme opinnäytetyön tuloksia Lapsen hyvä arki 2-hankkeen ajankohtaisfoorumissa 7.9.2013.

Puolistrukturoidussa kyselylomakkeessa oli saatekirje (liite 2) vastaajille. Lomakkeessa vastattiin ensin alkutietoihin, jossa kysyttiin vastaajan sukupuolta, ikää, käytettyjä perhekeskuksen palveluita sekä sitä kuinka usein palveluita käytetään. Kaikkia vastaajia koskevassa osiossa kysyttiin mistä vastaaja on kuullut perhekeskuksen palveluista sekä vastaajan itse kokemiaan vaikuttamismahdollisuuksia perhekeskuksen toimintaan. Osiossa oli myös mahdollista tuoda ilmi mitä uutta haluaisia tuoda perhekeskuksen toimintaa sekä millaiseksi vastaaja kokee perhekeskuksen ilmapiirin ja onko sen kautta tullut uusia sosiaalisia kontakteja perheelle. Loppuosa lomakkeesta oli jaettu perhekerhoa käyttäville, varhaiskasvatuskerhoa käyttäville ja lapsiparkkia käyttäville. Näihin kysymyksiin vastattiin vain jos käytti kyseistä palvelua. Kysymykset muotoilimme sen mukaisesti, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin perhekeskuksen tarpeisiin sinisen meren strategian mukaisesti, eli mitä tulisi vähentää, mitä vahvistaa, mitä poistaa tai mitä kokonaan uutta voisi luoda.

5.1 Tutkimuskysymykset

Pohdimme yhdessä toimeksiantajan kanssa, mistä näkökulmasta halusimme tutkia perhekeskuksen toimintaa. Toimeksiantajan toive oli, että tutkimme toimintaa asiakkaiden näkökulmasta. Näin ollen hahmottelimme tutkimuskysymykset niin, että ne antaisivat vastauksen juuri asiakkaiden kokemuksiin perhekeskuksen palveluista. Päädyimme lopulta rajaamaan tutkimuskysymyksemme kahteen kysymykseen.

Tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten perheet ovat kokeneet palvelun?
2. Miten perhekeskuksen toimintaa voisi kehittää perheiden näkökulmasta?

Tutkimuskysymyksillä selvitettiin, mitä mieltä perhekeskuksen asiakkaat ovat olleet perhekeskuksen palveluista ja miten sen toimintaa voisi kehittää tulevaisuudessa. Koska tutkimuksen kohderyhmänä olivat lapsiperheet ja perheet käyttävät perhekeskuksen palveluita päätimme rajata tutkimuksen käsittelemään vain perheiden näkökulmaa perhekeskuksen toiminnasta. Tutkimuksella saatiin selville, miten perheet ovat ottaneet perhekeskuksen palvelut vastaan ja miten he ovat kokeneet sen toiminnan.

5.2 Tutkimusmenetelmä ja tiedonkeruumenetelmä

Tutkimusmenetelmä oli kvalitatiivinen eli laadullinen arviointitutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkitaan laatua, ei määrää. Tutkimuksen peruspiirteitä on todellisen elämän tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ihmisiä tutkitaan omilla havainnoilla sekä keskusteluilla. Tiedonhankinnassa tiedonkeruumenetelmänä voidaan käyttää myös lomakkeita ja testejä havainnoinnin tukena. Tutkimus saattaa muuttaa muotoaan tutkimuksen edetessä, koska uusia asioita saattaa ilmaantua esimerkiksi haastatteluja tehdessä. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 157, 160.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa asioita tulkitaan kontekstuaalisesti ja kohderyhmän näkökulmaa pyritään ymmärtämään. Laadullinen tutkimus liitetään hermeneuttiseen eli tulkinnalliseen tutkimusotteeseen ja tutkimuksen ideana on pyrkiä ymmärtämään tutkimuksen merkitystä. (Hirsjärvi ja Hurme 2009, 22.)

Kun puhutaan arvioinnista tutkimuksessa, voidaan sen ajatella koskevan ihmisiä usealla eri tavalla. Arvioitavana kohteena voivat olla palvelun järjestäjät tai palvelua käyttävän asiakkaat. Tutkimuksesamme arvioitavana kohteena olivat perhekeskuksen asiakasperheiden mielipiteet toiminnasta. Korkealaatuisessa arvioinnissa tutkimusasetelma on harkittu sekä arviointitutkimusta varten on kerätty tietoa tutkittavaan aiheeseen liittyen. Arviointi ja tutkimus eroavat toisistaan siten, että arvioinnissa on kyse arvon määrittämisestä, tutkimuksessa taas pyritään kuvaamaan ja ymmärtämään asioita. (Robson 2001, 24–26.) Arviointikysymyksiä laatiessa on otettava huomioon erilaisia asioita kuten aiheeseen liittyvän teorian käyttö sekä arvioinnin tarkoitus. Teoria voi olla palvelun taustalla olevaa tietoa, jonka mukaan arviointikysymykset voidaan muodostaa. Arviointikysymykset on helpompi muodostaa, jos taustalla on teorietietoa palvelusta ja sen arvoista. Näin arvioija voi muodostaa myös oman näkemyksenä palvelusta ja sen toiminnasta, kun teoriatiedosta on otettu selvää. (Robson 2001, 122–123.)

Kun aineistonkeruuta suunnitellaan, on tärkeää, että arvioinnin kohteen tarkoitus ja luonne olisivat arvioijalla selvillä. Tutkimuskysymysten asettelu auttaa myös kysymysten luomisessa. (Robson 2001, 124–125.) Tyypillisin arvioinnissa käytetty tiedonkeruumenetelmä on kyselylomake, jota mekin käytimme tutkimuksesamme. Päädyimme tekemään puolistrukturoidun kyselylomakkeen, koska ajattelimme sen sopivan meidän tutkimukseemme parhaalla tavalla. Kyselylomakkeeseen voidaan vastata

anonyymisti, joten se ratkaisi pitkälti, miksi päädyimme siihen. Kyselylomakkeella saadaan tietoa vastaajien mielipiteistä ja tuntemuksista. Kyselylomakkeessa vastaajajoukko voi olla pieni tai suuri. Jos tutkimuskysymykset ja tutkittava kohde on mietitty huolella ja taustateoriaan on perehdytty hyvin, voidaan kyselylomaketta pitää ainoana tiedonkeruumenetelmänä. (Vanhala 2005, 17-18.) Kyselylomakkeessa on käytetty Sinisen meren strategiaa, muodostettaessa kysymyksiä. Sinisen meren strategiasta kerrotaan tarkemmin tutkimusaineiston käsittely ja analyysi luvussa. Kyselylomakkeesamme oli yhteensä kaksikymmentäkaksi kysymystä. Kyselyn alussa selvitettiin vastaajan sukupuoli, ikä sekä lasten lukumäärä. Alkuselityksessä kysyttiin myös kuinka usein ja mitä perhekeskuksen palveluita käytettiin. Kysymykset oli jaoteltu perhekeskuksen kerhojen mukaan, näin kaikkiin kysymyksiin ei tarvinnut vastata, jos palvelua ei käyttänyt. Meidän oli myös helppo nähdä nopeasti, mitä kerhoja vastaajat olivat käyttäneet. Kyselylomakkeessa oli runsaasti tilaa vastata kysymyksiin, näin halusimme viestittää vastaajalle, että vastaukset voivat olla pitkiäkin.

Koska olimme mukana perhekeskuksen toiminnassa syksyn 2012 aikana, pääsimme toteuttamaan myös havainnointia tiedonkeruumenetelmänä. Koimme, että havainnoinnista oli hyötyä tutkimtamme ajatellen, koska saimme kuvan siitä, minkalaisia kerhot olivat ja mitä niiden toimintaan sisältyy. Hirsjärven ym. (2007, 207–209) mukaan havainnoimalla selvitetään mitä todella tapahtuu ja toimitaanko niin kuin on sanottu. Havainnointi tiedonkeruumenetelmänä auttaa tutkijaa saamaan suoraa ja välitöntä tietoa tutkittavasta kohteesta sekä pääsemään luonnolliseen ympäristöön. Havainnointi saattaa vaikuttaa tutkittavaan kohteeseen, jos havainnointi häiritsee tilannetta. Tärkeää olisi, että kohderyhmä tottuisi havainnoijaan, jotta havainnoinnista tulisi luonnollista. Havainnointi vaatii siis useampaa havainnointikertaa, jotta kohderyhmä tottuu havainnoijaan. Havainnointi voi olla hyvin systemaattista ja tarkkaan määriteltyä tai luonnollisessa ympäristössä tapahtuvaa vapaata toimintaa. Havainnointimme perustui vapaaseen toimintaan, osallistuimme kerhoihin ja olimme mukana ryhmien toiminnoissa. Näin saimme myös tutustua työntekijöihin, vanhempiin ja lapsiin.

5.3 Tutkimusaineiston käsittely ja analyysi

Aloitimme aineiston analysoinnin käymällä lomakkeet läpi ja huomasimme, että vastauksia oli tullut oletettua enemmän. Yksi vastauslomake oli käyttökelvoton, loput lomakkeista olivat käyttökelpoisia tutkimukseemme. Olimme varautuneet tekemään kyselyn lisäksi haastattelun, jos materiaali olisi ollut riittämätöntä tutkimukseemme, mutta tähän ei tarvinnut ryhtyä, koska saimme kattavan aineiston kyselylomakkeiden vastauksista.

Käsittelimme tutkimusaineiston aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysin tekeminen voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen. Näitä ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja teoriakäsitteiden abstrahointi eli teoriakäsitteiden luominen. Aineiston pelkistämässä aineistosta etsitään pelkistetyt ilmaukset. Pelkistettyjen ilmausten löytämisessä voidaan käyttää apuna tutkimuskysymystä. Kun pelkistetyt ilmaukset on löydetty, pyritään niistä löytämään samankaltaisuuksia. Samankaltaiset ilmaukset yhdistetään luokaksi ja luokat nimetään samaa tarkoittava käsitteellä. Nämä luokat voidaan jakaa alaluokkaan, joista muodostetaan yläluokkia. Yläluokat eli teoriakäsitteet luodaan, jotta tutkimusaineistosta saataisiin esille olennainen tieto, teoret-

tiset käsitteet sekä johtopäätökset. Abstrahoinnin avulla tutkija muodostaa kuvauksen tutkimuskoh- teesta ja vastaa tutkimuskysymykseen. (Tuomi ja Sarajarvi 2009, 108–112.)

Toisena tutkimustulosten analysointimenetelmänä on Sinisen meren strategia. Sinisen meren strate- gian nelikenttämalli havainnollistaa, millä tavalla Perhekeskuksen toimintaa tulisi kehittää. Sinisen meren strategiassa ei ole kyse kilpailuttamisesta, kuten Punaisen meren strategiassa. Sinisen meren strategiassa asiakas otetaan huomioon ja muut asiat jätetään huomioimatta. Näin tärkein, eli asia- kas saa lisäarvoa. (Boström 2011.)

Sinisen meren strategiassa hyödynnetään nelikenttämallia, jota mekin olemme käyttäneet opinnäy- tetyön tuloksien tarkastelussa. Nelikenttämallissa on neljä kysymystä, näiden kysymysten perusteella jaottelimme opinnäytetyön tulokset. Nelikenttämallin kysymykset ovat:

1. *Mitä organisaatiossa selviöinä pidettäviä tekijöitä tulisi poistaa?*
2. *Mitä tekijöitä tulisi supistaa selvästi?*
3. *Mitä tekijöitä tulisi korostaa selvästi enemmän?*
4. *Mitä sellaisia tekijöitä tulisi luoda, joita organisaatiossa ei ole ennen ollut?*

(Kim ja Mauborgne 2009, 52.)

Ensimmäisellä kysymyksellä selvitetään, mitä sellaisia tekijöitä organisaatiosta voisi poistaa, joita eh- kä pidetään jo selviönä, mutta joilla ei enää ole toiminnan kannalta mitään hyötyä. Toinen kysymys antaa vastauksia siihen, pitäisikö jonkun toiminnan rakennetta miettiä uudelleen, jotta se olisi mah- dollisimman tuloksellista organisaatiolle. Kolmas kysymys antaa organisaatiolle selvyuden siitä, min- kälaiseen jo olemassa olevaan toimintaan tulisi panostaa vielä enemmän. Neljäs kysymys tuo esille aivan uusia asioita, joita voisi lisätä organisaation toimintaan. (Kim ja Mauborgne 2009, 52.) Analy- soidun tutkimusaineiston pelkistetyt ilmaukset siirretään sinisen meren strategiannelikenttään. Näin voidaan osoittaa hyvin selkeästi, mitä asioita Perhekeskuksen toiminnassa voisi vähentää, vahvistaa, poistaa tai luoda kokonaan jotain uutta.

5.4 Lomakkeiden palautuminen ja abstrahointitaulukko

Lomakkeita jaettiin viisitoista kappaletta, joista kolmetoista palautui. Kaikki vastaajat olivat naisia, joista alle 24-vuotiaita oli yksi, 25–31-vuotiaita kuusi, 32–37-vuotiaita neljä ja yksi yli 28-vuotias. Vastaajista yhdeksän käytti varhaiskasvatuskerhoa, kuusi perhekerhoa ja kolme lapsiparkkia. Kaikki vastaajat käyttivät perhekeskuksen palveluita viikottain. Vastaajat olivat kuulleet perhekeskuksen palveluista ystäväperheiltä, perhekeskuksen työntekijöiltä, muilta äideiltä, neuvolasta sekä paikallis- lehdestä.

Abstrahointitaulukko (Kuvio 3) kertoo sisällönanalyysin eri vaiheet. Pelkistimme haastatteluaineiston, josta muodostimme alaluokat. Etsimme samankaltaisia alaluokkia, joista pystyimme muodostamaan yläluokat. Osallisuus ja asiakaslähtöisyys muodostuivat yhdistäviksi tekijöiksi yläluokille.

Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä tekijä
<ul style="list-style-type: none"> • Ryhmätaidot. • Harjoitusta päivähoidon ja koulun aloitusta varten. • Tapojen ja sääntöjen noudattaminen. • Lasten yksilöllinen huomioiminen • Vaihtelua lapsen arkeen. • Monipuolinen kerhotoiminta. • Uudet tuttavuudet. • Vanhojen tuttavuuksien vahvistaminen. • Kokemusten jakaminen. • Ennakkoluulot. • "Kuppikunnat". 	<p>Lapsen ikätason mukainen kehittyminen.</p> <p>Äitien verkostoituminen.</p>	<p>→ Osallisuus</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Vapaamuotoinen toiminta. • Lasten tuonti ja hakuruuhka. • Lasten leikittäminen. • Miellyttävä ilmapiiri. • Hyvät tilat. • Tukea kasvatusta koskeviin kysymyksiin. • Maalaisjärjen käyttö. • Keskustelut työntekijöiden kanssa. • Perheiden ja työntekijöiden välinen tiedonkulku. 	<p>Perhelähtöisyys.</p> <p>Ammatillinen työote.</p>	<p>→ Asiakaslähtöisyys</p>

KUVIO 3. Abstrahointitaulukko haastatteluaineistosta

5.5 Luotettavuus ja eettisyys

Tietoa löytyy nykyään paljon internetistä, sitä ei kuitenkaan voi pitää luotettavana lähteenä, koska internetiin voi kirjoittaa kuka tahansa ja näin ollen tiedon luotettavuudesta ei voi olla varma. Oman alan julkaisut ovat hyviä lähteitä, koska julkaisusarjojen määrät ovat koko ajan kasvussa ja tieteellisiä artikkeleita ei julkaista jos ne eivät läpäise referee-järjestelmää. Referee-järjestelmän tarkoitus on pitää yllä artikkeleiden tieteellistä tasoa. (Metsämuuronen 2006, 26–27.)

Metsämuurosen (2006, 28–29) mukaan lisensoitettuja alemmat tutkimukset eivät käy lähteiksi kuin poikkeustapauksissa. Tieteellistä arvoa niillä ei tutkimukseen ole, mutta tutkijalle itselleen ne käyvät hyvänä lähtömateriaalina. Väitöskirjoissa on yhtä tarkka laadunvalvonta kuin tieteellisissä artikkeleissa, joten tieto niissä on luotettavaa. Oppikirjojen käyttämisenä lähteenä, ongelma on, että yleisen luotettavuuden vuoksi sieltä on karsittu alkuperäisiä lähteitä, jolloin ei voida varmistua siitä, onko tieto kirjoittaman oma mielipide vai tutkijan tutkimustulos. Käsikirjojen tieto on tieteellisesti tutkittua, mutta niissä ongelmana on painetun lähteen vanhentuminen, käytettäessä yli viisi vuotta vanhaa käsikirjaa, tulee tarkistaa onko teoksesta uudempaa painosta.

Laadimme kyselylomakkeiden kysymykset mahdollisimman yksinkertaiseen muotoon niin, että niihin olisi helppo ja matala kynnyksellä vastata. Lomakkeen luotettavuutta lisäsi se, että testasimme lomakkeet tuttavaperheillämme. Heidän kommenttien perusteella muokkasimme lomakkeita paremmiksi. Pyrimme myös tekemään vastaustilaa riittävästi, jotta vastaaja sai kirjoittaa kaiken, mitä halusi. Kun saimme lomakkeet takaisin, ja analysoimme tuloksia, huomasimme, että olimme kysyneet lomakkeessa epäolennaisia tietoja. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut tutkimuksen luotettavuuteen mitenkään.

Kyselylomakkeet kerättiin nimettömästi ja vastaukset analysoitiin niin, ettei niistä voi tunnistaa yksittäistä vastaajaa. Halusimme varmistaa sen, että vastaajat voivat vastata kyselyyn luottavaisin mielin, ilman pelkoa siitä, että heidät tunnistettaisiin. Hävitimme kyselylomakkeet asianmukaisesti heti analysoituamme ne. Analyysivaiheessa pelkistimme vastaukset ensin, jonka jälkeen vasta ryhmittelimme ne. Näin uskomme saaneet vastauksista luotettavimmat, koska vain olennainen tieto on mukana. Saimme vastauksia tarpeeksi paljon, jotta vastausaineisto on riittävä luotettavuuden kannalta. Olemme ottaneet opinnäytetyöhön mukaan myös suoria lainauksia. Suorilla lainauksilla pyrimme tuomaan ilmi, etteivät pelkistetyt vastaukset ole muuttaneet asiasisältöä tai -yhteyttä.

Tutkimustuloksissa olemme käsitelleet erillisinä osioinaan kyselylomakkeiden vastaukset sekä omat havainnot ja kehittämissuosituksen, jotta vastaajien ääni tulisi kuuluviin muuttumattomana, eikä kieltoutuisi omiin havaintoihimme. Kehittämissuosituksia kirjoittaessa olemme ottaneet huomioon asiakkaiden toiveet ja sen lisäksi olemme havainnoineet, keskustelleet työntekijöiden kanssa sekä kirjallisuuteen perehtymällä. Erilaiseen ammatilliseen kirjallisuuteen perehtyminen lisää opinnäytetyön luotettavuutta, koska lähteitä on käytetty laajasti ja olemme pyrkineet välttämään yleistyksiä. Olemme käyttäneet mahdollisimman tuoreita lähteitä, jotta tutkimustuloksista ja hankkeista olisi uusin mahdollinen tieto. Kaikki työvaiheet olemme pyrkineet selittämään niin hyvin, että lukija ei voi tehdä omia johtopäätöksiä vaan tulokset ja työn eteneminen ovat sellaisenaan ymmärrettävissä. (Hirsjärvi ym. 2007, 255.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

6.1 Osallisuuden merkitys toiminnassa

Varhaiskasvatuskerhossa otetaan huomioon lapsen yksilöllisyys erityisesti ikä ja sukupuoli huomioon. Vastaajat olivat tyytyväisiä kerhojen suunnitteluun ja toteutukseen. Erittäin tärkeäksi koettiin ryhmätaitojen vahvistaminen. Moni toi vastauksissaan esille miten tärkeää on oppia erilaisia valmiuksia päivähoidon, esikoulun ja koulun aloitusta ajatellen. Esimerkiksi kirjainten ja numeroiden sekä yhteisten pelisääntöjen ja ruokailutapojen opetteleminen koettiin tärkeäksi. Varhaiskasvatuskerhoa pidettiin monipuolisena, koska se tuo vaihtelua lapsen arkeen. Lapset pääsevät leikkimään muiden lasten kanssa uuteen ympäristöön. Vastaajat kokivat, että lapsista oli tullut sosiaalisempia.

Itse tykkäisin, jos jotenkin innostettaisiin äitejä yhteisiin juttuihin muutenkin.

Vertaistukea pidettiin merkityksellisenä, koska perheet olivat saaneet perhekerhosta uusia tuttavuuksia, mutta päässeet myös vahvistamaan jo olemassa olevia tuttavuuksia. Kokemusten jakaminen muiden vanhempien kanssa koettiin tärkeäksi. Näitä asioita perhekeskuksella on jo olemassa. Vastaajien mukaan perhekerhossa on syntynyt ”kuppikuntia”, jotka saattavat estää vanhempien ryhmäytymistä ja sosiaalisten kontaktien luomista. Vastaajista osa kertoi olevansa ennakkoluuloinen perhekeskuksen toimintaa kohtaan.

6.2 Asiakslähtöisyys toiminnan perustana

Perhekeskuksen tilat ovat käytännölliset. Tiloja luonnehdittiin kodinomaisiksi, viihtyisiksi ja turvallisiksi. Tunnelma tiloissa on rauhallinen ja lämmin. Kerhoihin oli mukava tulla ja vanhemmat kokivat saavansa hyvän vastaanoton. Vanhemmat kokivat lasten tuomisesta ja hakemisesta aiheutuvan ruuhkan kiusalliseksi. Vastaajien mielestä hoitajat ovat ammattitaitoisia, ymmärtäväisiä ja sydämellisiä. Henkilökunnan ammattitaito näkyy lasten kanssa työskennellessä. Vastaajat kokivat, että he ovat voineet vaikuttaa perhekeskuksen toimintaan. Eniten he ajattelevat vaikuttavansa käyttämällä palvelua, jolloin he voivat ilmaista mielipiteensä myös työntekijöille. Vanhemmat kokivat, että heidän ehdotuksensa on huomioitu kerhoja suunniteltaessa.

On tärkeää, että eri-ikäisten lasten tarpeet otetaan huomioon ja koen että myös vanhempia kuunnellaan ja tällä tavalla koitetaan toimia lapsen parhaaksi.

Kiva kuulla ulkopuolisenkin näkemystä omaasta lapsesta.

Tiedonkulku vanhempien ja perhekeskuksen hoitajien välillä toimii hyvin. Melkein jokainen vastaajista oli sitä mieltä, että kasvatuskumppanuus toteutuu perhekeskuksessa hyvin. Vastaajat ovat kokeneet, saavansa tukea kasvatuksellisiin kysymyksiin. Keskustelu perhekeskuksen työntekijöiden kanssa on luontevaa ja heitä on helppo lähestyä. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että vapaata oles-

kelua oli liikaa. Yhteinen ruuanlaitto koettiin mielekkääksi puuhaksi, myös ruoan edullisuus sai kiitosta.

Jos taas mitään ohjattua ei ole, on oleminen helposti "hengailua" sekä aikuisilla että lapsille ja se voi vähentää lähtömotivaatiota.

Kun näkee ihmisiä ja kun tehdään ruokaa yhdessä ja kun siellä saa syödä niin se on tosi hyvä asia!

6.3 Nelikenttämalli Sinisen meren strategian mukaan

Siirsimme kyselylomakkeiden vastausten pelkistetyt ilmaukset Sinisen meren strategian nelikenttämalliin. Nelikentästä pystyy nopeasti ja selkeästi huomaamaan, mitä jo olemassa olevia asioita vahvistetaan, mitä vähennetään, mitä poistetaan ja minkälaisia uusia asioita luodaan (Kuvio 4).

<p>Vahvista jo olemassa olevia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neuvolan vahvempi mukana olo Perhekeskustoiminnassa • Lapsen ikätason mukainen kehittyminen • Kehittävä viriketoiminta • Perhekerhon edullinen lounas • Askartelu • Sosiaaliset kontaktit • Äitien ryhmäytyminen • Lapsilähtöisyys • Perhelähtöisyys • Aikuislähtöisyys • Ammatillisuus • Kommunikointi 	<p>Luo uutta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perhekeskuksen esite • Yhteiset juhlat kerhoihin • Enemmän ohjattua toimintaa kerhoihin • Tuote-esittelyjä ja luentoja • Sosiaaliset kontaktit perhekeskuksen ulkopuolella • Uusia ryhmiä • Kerhojen pidempi kesto • Retket ja tutustumiskäynnit • Kehityskeskustelut
<p>Vähennä:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vapaa oleskelu • Lasten tuonti- ja hakuruuhka 	<p>Poista:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ennakkoluulot • Hengailu → vähentää halua lähteä kerhoon • Kuppikunnat

KUVIO 4. Nelikenttämalli Sinisen meren strategian mukaan

6.4 Miten perhekeskuksen toimintaa voisi kehittää perheiden näkökulmasta?

Varhaiskasvatuskerhoon toivottiin enemmän ulkoilua. Ulkoilua voisi olla joko kerhon alussa tai lopussa, jolloin tuonti- ja hakuruuhka vähenisi. Vanhemmat ovat kokeneet tuonti- ja hakuajat hankalaksi, koska eteinen on pieni. Se hankaloittaa lapsen riisumista ja pukemista, kun lapsia tuodaan ja haetaan yleensä samaan aikaan. Vanhemmat olivat myös toivoneet enemmän virikkeellistä tekemistä lapsille. Vanhemmat kokivat, että kotona ei ehdi askartelemaan, joten varhaiskasvatuskerhossa se koettiin erittäin mielekkääksi toiminnaksi. Siksi vanhemmat toivoivat, että kerhossa askarreltaisiin useammin. Vastauksissa toivottiin erilaisia retkiä ja tutustumiskäyntejä. Useissa vastauksissa toivottiin käyntiä uimahallissa. Muita ehdotuksia oli tutustuminen palolaitokseen ja liikuntatoimen palveluihin. Vanhemmat ehdottivat, että lapset saisivat tuoda joinakin kerhopäivinä oman lelun mukanaan. Lapsen kasvun ja kehityksen tueksi oli toivottu kehityskeskusteluja. Vanhemmille oli tärkeää, että he pysyvät ajan tasalla siitä miten lapsen tiedot ja taidot ovat kehittyneet varhaiskasvatuskerhon aikana.

Perhekeskus voisi järjestää enemmän retkiä ja lapsille erilaista toimintaa, tutustumisia eri paikkoihin, kuten palolaitokselle ym.

Kehityskeskustelut niin tietäs aina missä mennään mihinkin suuntaan.

Äidit olivat saaneet uusia tuttavuuksia perhekerhosta. Äidit kokivat, että uudet tuttavuudet olivat jääneet pintapuolisiksi, siksi he toivoivat enemmän ryhmäytymistä edistävää toimintaa. Perhekerhossa voitaisiin syventää äitien yhteydenpitoa myös kerhojen ulkopuolelle. Ryhmäytymistä pidettiin tärkeä myös siksi, että kuppikuntia ei muodostuisi ja ennakkoluulot vähenisi. Äidit toivoivat perhekerhoon sekä heille itselleen, että lapsille enemmän ohjattua toimintaa kuten askartelua ja ulkoilua. Erilaiset luennot kiinnostaisivat äitejä esimerkiksi lapsen kasvatukseen ja parisuhteeseen liittyen. Myös tuote-esittelyjä oli toivottu osaksi perhekerhon toimintaa.

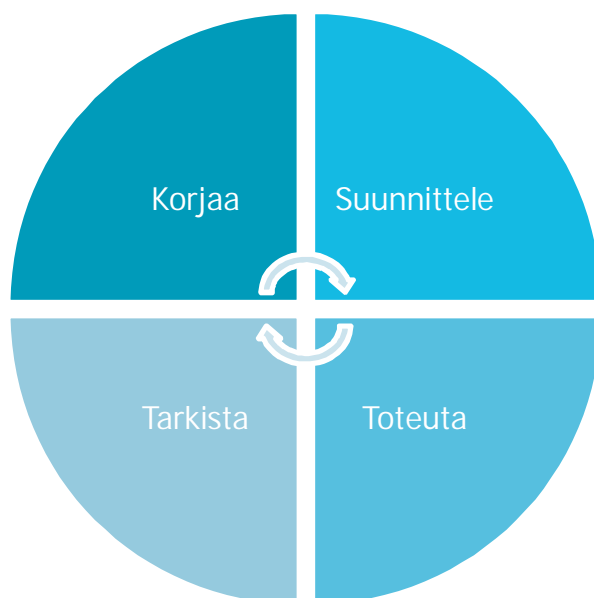
On helpottavaa kuulla, että muillakin on samanlaisia tilanteita esim. uhmaikäisten kanssa

Lapsiparkkiin oltiin yleisesti tyytyväisiä, mutta sen kesto koettiin liian lyhyeksi. Vanhemmat kokivat lapsiparkin lyhyen keston sen takia vaikeana, että heidän mielestään siinä ajassa ei ehtinyt hoitamaan kaikkia asioita tai asioiden hoitamiseen oli vaikea varata aikoja juuri sille ajalle. Yleisesti perhekeskuksen toimintaan haluttiin lisää kerhoja. Uusiksi kerhoiksi ehdotettiin taaperokerhoa sekä askartelukerhoa. Vanhemmat toivoivat, että neuvola olisi vahvemmin mukana perhekeskuksen toiminnassa. Neuvolan toivottiin tiedottavan enemmän perhekeskuksen toiminnasta vanhemmille, esimerkiksi jakamalla esitteitä perheiden neuvolakäynneillä. Osa vastaajista koki perhekeskuksessa käymisen leimaavaksi. Paremmalla tiedottamisella ennakkoluuloja voitaisiin vähentää. Perheet toivoivat yhteisiä joulu- ja kevätjuhlia, joissa perheet voisivat kokoontua yhteen tutustumaan toisiinsa.

7 KEHITTÄMISSUOSITUKSET

Olemme tehneet kehittämissuosituksen haastatteluaineiston, havainnoinnin sekä teorian pohjalta. Olemme jakaneet kehittämissuosituksen kahteen osa-alueeseen. Ensimmäisessä kehittämissuosituksessa tuomme esille Pyhäjärven perhekeskuksen laajentamista yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Toisessa suosituksessa kerromme perhekeskuksen ryhmätoiminnan kehittämistä.

Perhekeskuksen kehittämistä voidaan tarkastella Demingin ympyrän (Kuvio 5) mukaisesti. Demingin ympyrä on kehitetty liiketoimintaprosessien laaduntarkastelumenetelmäksi, mutta sitä voidaan käyttää minkä tahansa toiminnan kehittämisen tarkasteluun. Kuvio 5 havainnollistaa Demingin ympyrän prosessia. (Arveson 1998.)

KUVIO 5. Demingin ympyrä (Arveson 1998.)

Jos perhekeskuksen toimintaa tarkastellaan Demingin laatuympyrän mukaan, voidaan ajatella, että toiminta on tällä hetkellä tarkista vaiheessa. Perhekeskus on toiminut nyt vuoden ajan Pyhäjärvellä. Alkuun toimintaa on suunniteltu, jonka jälkeen sitä on toteutettu suunnitelman mukaisesti. Meidän opinnäytetyötä käyttäen voidaan tarkastella perhekeskustoimintaa, jonka jälkeen voidaan toimintaa korjata ja suunnitella uudestaan. Toiminta on siis jatkuva prosessi, jota myös Demingin ympyrä kuvaa. (Arveson 1998.)

7.1 Pyhäjärven perhekeskustoiminnasta laajempi ja yhtenäinen kokonaisuus

Perhekeskustoiminnan tavoitteena on paikallinen moniammatillinen asiantuntijuus. Lasten ja vanhempien varhainen tukeminen edistää perheiden hyvinvointia. Tärkeää on, että perhekeskustoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa on mukana eri toimijatahot, jotka työskentelevät perheiden kanssa. (Pietilä-Hella 2006, 64–65.) Myös meidän suosituksena on, että Pyhäjärvellä perhekeskustoiminnassa olisi laajemmin mukana eri toimijat. Havainnoinnin ja lukemiemme tutkimusten perus-

teella perheet saisivat parhaimman hyödyn perhekeskuksesta, jos se toimisi yhteistoimintamallin mukaisesti. Yhteistoimintamallin ideana on taata kaikki perheille kuuluvat palvelut saman katon alla. Muissa Pohjoismaissa on perhekeskuksia, joissa toimii palveluohjauksellinen työote. Tämä tarkoittaa sitä, että samasta paikasta perheet voivat saada neuvolan, sosiaalitoimen ja sivistystoimen palveluita sekä muita erityispalveluita. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisun (2004, 24) mukaan palveluja voitaisiin järjestää perhepalveluverkostona. Peruspalveluiden lisäksi tulisi olla kolmannen sektorin ja kunnallisen puolen välistä yhteistyötä, jolloin muodostuisi mahdollisuus myös vanhempainryhmille, järjestöille sekä harrastus- ja perhekahvilatoiminnalle.

Perhekeskus Aarnolassa palveluohjaukseen voitaisiin kiinnittää enemmän huomiota. Tällä hetkellä perhekeskuksessa työskentelee lähihoitajia sekä lastentarhanopettajia. Näiden työntekijöiden lisäksi perhekeskuksessa voisi työskennellä perhetyöntekijä tai palveluohjaaja. Pietiläisen ja Seppälän (2003, 10) mukaan palveluohjaus käsitteenä tarkoittaa, että asiakas sekä palveluohjaaja yhteistyössä suunnittelevat, organisoivat, yhteensovittavat ja arvioivat palveluita, joita perhe sen hetkessä elämänvaiheessaan tarvitsee. Erityisesti perhekerhoissa voisi kiinnittää huomiota toiminnan tavoitteellisuuteen, vastauksissa myös vanhemmat toivoivat suunnitelmallisempaa toimintaa. Jos perhekeskuksessa työskentelisi palveluohjaaja, voitaisiin enemmän huomioida perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia. Työntekijä voisi luoda uusia verkostoja sekä ylläpitää jo olemassa olevia. Näitä verkostoja voisivat olla kolmannen sektorin, neuvolan ja sosiaalitoimen palvelut. Palveluohjaaja olisi perheiden asiamies, jolta perheet voisivat saada neuvoa ja tukea elämän eri nivelvaiheissa.

Mielestämme perhekeskus voisi tehdä enemmän yhteistyötä eri lapsiperhepalveluiden kanssa. Erityisesti neuvola ja perhetyö voitaisiin integroida perhekeskuksen peruspalveluihin. Neuvola ja perhetyö voisi olla enemmän mukana perhekeskuksen toiminnassa. Vanhemmat olivat myös toivoneet neuvolan vahvempaa mukanaoloa. Tällä hetkellä perhetyö on lastensuojelun alaista työtä, kun se perhekeskusmallin mukaisesti voisi olla osa neuvolassa tehtävää työtä. Neuvola- ja perhetyö voisivat olla osa perhekeskustoimintaa. Työ painottuisi ennaltaehkäisevään perhetyöhön, joka olisi kaikkien perheiden saatavilla. Tällä hetkellä esikoululaisten aamu- ja iltapäivähoito toimii Aarnolan tiloissa, mikä estää toiminnan laajentumista. Jos esikoululaisten hoito järjestettäisiin muihin tiloihin, voitaisiin Aarnolan tiloja hyödyntää enemmän perhekeskuksen toimintaan. Näin myös toimintaa voitaisiin laajentaa. Kuviossa 6 olemme tiivistäneet kehittämisideat kuvioon.

KUVIO 6. Toiminnan laajempi ja yhtenäinen kokonaisuus

7.2 Ryhmätoiminnan kehittäminen

Perhekeskuksen tiloihin on mahdollista järjestää perhekahvilatoimintaa. Perhekahvila voisi toimia iltapäivisin varhaiskasvatus- ja perhekerhojen jälkeen. Tämä mahdollistuisi, jos esikoululaiset eivät olisi hoidossa Aarnolassa. Perhekahvilaan tulisi mahdollisuus vapaaseen oleskeluun ja vertaistukeen, näin ollen perhekerhossa keskityttäisiin perhetyöhön ja vanhemmuuden vahvistamiseen. Perhekahvilan mahdollistamiseksi voitaisiin työllistää pitkäaikaistyötön, joka työskentelisi työmarkkina- tai palkkatuella.

Havainnoin perusteella Pyhäjärvellä monikulttuuristen perheiden määrä on kasvussa, tulisi heidän kulttuurista huomioida myös perhekeskuksen toiminnassa. Rytkösen ja Rönkön (2010, 151–152) mukaan olisi toivottavaa, että monikulttuuriset perheet oppisivat nopeasti uuden kulttuurin kielen ja tavat. Oman identiteetin säilyttäminen uusien kulttuuristen arvojen ja tapojen rinnalla on merkittävää sopeutumisen kannalta. Toisen kulttuurin molemminpuolinen ymmärrys lisää suvaitsevaisuutta. Perhekerhoissa voitaisiin järjestää monikulttuurisia päiviä, jolloin kerhoihin voitaisiin pyytää monikulttuurisia perheitä kertomaan oman maansa tavoista, arvoista ja kulttuurista. Tarvittaessa tällaisiin

päiviin voitaisiin varautua järjestämällä tulkin palveluita helpottamaan kommunikaatiota ja edesauttamaan perheiden tutustumista toisiinsa.

Perhekeskuksessa voitaisiin ottaa käytäntöön uudenlainen perhevalmennusmalli. Malli on kehitetty perhekeskustoimintaan Diakonia-ammattikorkeakoulussa, yhteistyössä Espoon kaupungin kanssa. Valmennus kestää puolitoistavuotta, painottuen vanhemmuuden vertaisuuteen. Isät osallistetaan tasavertaisesti äitien kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö on ohjeistanut kuntia järjestämään perhevalmennuksen toimintoja tukemaan koko perheen hyvinvointia, ei vain odotusaikaa ja synnytystä. Perhevalmennus voidaan jakaa kahteen osaan. Ensimmäinen osa alkaa raskausviikolla kaksikymmentäneljä ja päättyy lapsen syntymään. Toinen osa alkaa lapsen syntymästä ja päättyy kun lapsi saavuttaa vuoden iän. (Pietilä-Hella 2010, 100-102.) Jos perhevalmennus kestäisi puolitoistavuotta, ehdittäisiin kiinnittää huomiota myös vanhempien muuttuvaan parisuhteeseen ehkäisevänä parisuhdetyönä. Jos parisuhde toimii, koko perhe voi hyvin. Monesti isät saattavat kokea itsensä ulkopuoliseksi äidin ja lapsen muodostamassa tiiviissä suhteessa. Perhevalmennuksessa voitaisiin järjestää isäryhmä, jolloin heillä olisi omia tapaamisia ja mikäli mahdollista, voisi työntekijä olla miespuolinen. Tässä voitaisiin ottaa huomioon moniammatillinen yhteistyö.

Vanhempien toiveena oli, että perhekeskukseen voitaisiin järjestää uusia ryhmiä. Taaperoikäisille lapsille oli toivottu omaa kerhoa. Perhekerhot voisi jakaa lasten iän mukaan, jolloin pienille lapsille saataisiin oma kerho. Kerhoa saattaisi olla vaikea toteuttaa, koska perheissä saattaa olla myös vanhempia lapsia. Henkilökuntaresurssien vuoksi olisi myös hankala järjestää pienille lapsille suunnattua kerhoa ilman vanhempien läsnäoloa. Lapsiparkki mahdollistaa kuitenkin myös pienten lasten hoidon. Yhteistyössä neuvolan kanssa voitaisiin selvittää yhden vanhemman perheiden toiveita siitä, haluaisivatko he oman kerhon perhekeskukseen. Lapsen kanssa yksinjäätminen on suuri muutos vanhemman ja lapsen elämässä, jolloin vertaistuesta voisi hyötyä koko perhe.

Asiakkaiden mielipiteistä kerhotoiminnan kehittämiseksi nousivat esiin toiveet retkistä, eri toimijoiden yhteistyöstä, tuote-esittelyistä ja luennoista. Mielestämme eri toimijoiden yhteistyötä voitaisiin kehittää. Perhekeskus voisi pyytää esimerkiksi palolaitokselta työntekijää tulla esittelemään palokunnan toimintaa sekä paloautoa. Pyhäjärven naisvoimistelijat tai 4H-yhdistys voisi tulla kertomaan toiminnastaan. Myös Pyhäjärven Marttoja sekä Suomen punaisen ristin edustajia voitaisiin pyytää yhteistyöhön. Perheneuvolalta voitaisiin pyytää luentoja vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa. Tuote-esittelyissä voitaisiin hyödyntää paikallisia pienyrittäjiä sekä myyntiedustajia jotka myyvät esimerkiksi lastenvaatteita, kosmetiikkaa ja kodinsisustusta. Vanhemmat olivat toivoneet erilaisia retkiä ja ulkoilua perhekeskustoimintaan. Retkiä olisi mahdollista järjestää esimerkiksi lähimaastoon sekä jäähallin ja uimahallin käyttömahdollisuutta voitaisiin myös hyödyntää. Kuvio 7 kertoo tiivistetysti ryhmätoiminnan kehittämisestä.

KUVIO 7. Ryhmätoiminnan kehittäminen

Olemme myös pohtineet, onko kehittämissuosituksia mahdollista toteuttaa Pyhäjärvellä. Toiminnan kehittäminen vaatii työntekijöiltä ylimääräistä työpanosta, joten siitä tulee lisäkuluja Selänteelle. Emme voi ottaa kantaa siihen, onko Selänteellä antaa lisäresursseja kehittämistyölle, koska emme ole perehtyneet Selänteen taloudelliseen tilanteeseen. Olemme pohtineet, miten opinnäytetyötämme voitaisiin hyödyntää tulevissa opinnäytetyöissä. Esimerkiksi perhekeskuksen käytännön kehittämistyö voisi olla jatkoa opinnäytetyöllemme. Tulevaisuudessa voitaisiin myös tutkia sitä, minkälaisia tuloksia perhekeskustyöllä on saatu aikaan Selänteen alueella.

8 POHDINTA

Opinnäytetyötä aloittaessamme meillä oli mielessä aihe liittyen perhetyöhön. Perhekeskus oli meille vieras käsite ja aloitimme opinnäytetyön työstämisen perehtymällä perhekeskuksiin tehtyihin opinnäytetöihin, tutkimuksiin ja valtakunnallisiin suosituksiin. Syksyn 2012 olimme mukana Pyhjärven perhekeskuksen kerhoissa, jotta sisäistimme itsellemme perhekeskuksen toiminta-ajatuksen ja käytännön. Opinnäytetyömme kehittämissuosituksia tehdessä olemme käyttäneet havainnointia yhtenä menetelmänä. Mukana olemme kerhoissa auttoi havainnoimaan lapsia ja perheitä perhekeskuksen toiminnoissa, lisäksi kävimme keskusteluja työntekijöiden kanssa. Keskustelut auttoivat havainnoimaan nykyistä toimintaa ja sen mahdollisuuksia tulevaisuudessa.

Perhekeskuksen toimintaan liittyy erilaisia hankkeita ja toimijoita, tutustuimme niihin, jotta saimme käsityksen perhekeskuksen rahoituksesta, tavoitteista ja periaatteista. Itse perhekeskuksia on vasta vähän ja ne toimivat jokainen hyvin erilaisilla toimintamalleilla, joten tiettyä mallia perhekeskukselle ei ole. Olemme siis muodostaneet itse teorian ja havainnoinnin perusteella käsityksen mitä perhekeskustoiminta meidän mielestämme voisi olla. Muissa Pohjoismaissa perhekeskusten kehittyminen on pidemmällä kuin meillä Suomessa, joten olemme perehtyneet myös niihin ja pohtineet Pyhjärven perhekeskuksen mahdollisuuksia myös sitä kautta. Monipuolista lähdekirjallisuutta perhekeskustoiminnasta oli vaikea löytää, koska toiminta on uutta Suomessa. Löytämämme lähdekirjallisuus oli hyvin pitkälti toistoa ja aiheesta oli kirjoitettu suppeasti. Koimme tämän kaikkein haastavimmaksi opinnäytetyöprosessin aikana.

Tutkimuskysymyksiä meillä oli kaksi, joten myös vastaukset laitoimme kahteen erilliseen osaan. Ensimmäinen osa on tehty kyselyn vastausten pohjalta, kuinka perheet ovat kokeneet palvelun. Osa vastauksista yllätti meidät, koska olimme ehtineet luoda havainnoinnin perusteella oman mielikuvamme. Perheiden kokemuksiin perhekeskuksesta emme ottaneet opinnäytetyössä kantaa, vaan näkyvillä on ainoastaan perheiden omat henkilökohtaiset kokemukset. Abstrahointitaulukon perusteella jaoimme vastaukset osallisuuteen ja asiakaslähtöisyyteen.

Toinen tutkimuskysymys koski toiminnan kehittämistä. Kehittämissuosituksia muodostimme yhdessä siten, että pohdimme ensin ideoita keskenämme ja kirjoitimme kaiken ylös. Kyselyistä otimme perheiden kehittämisideat ja aloimme yhdistää näitä keskenään teorian pohjalta. Suurin osa kehittämissuosituksista on omaa pohdintaamme ja sitä miten me koemme palvelun ja sen tarkoituksenmukaisuuden. Mielestämme olisi tärkeää, että kun näin hieno ja vaikuttava palvelu on Pyhjärvelle saatu, niin sen toimintaa kehitettäisiin koko ajan eteenpäin. Erityisesti koemme tärkeäksi monitoimijaisen yhteistyön, jolloin koko toiminnankuva saisi uusia ulottuvuuksia. Varsinkaan Pyhjärven kokoisessa kaupungissa ei ole välttämätöntä, että kaikki toimijat ovat samassa rakennuksessa, mutta perhekeskuksen hyöty saataisiin parhaiten esille jos monitoimijuutta korostettaisiin vieläkin enemmän. Tärkeintä meidän näkökulmastamme olisi tehdä selkeä ero Aarnolan perhekeskuksen ja avoimen varhaiskasvatuksen välille. Yhteistyö muun muassa perhetyön ja neuvolan kanssa selkeyttäisi tätä eroa ja toisi enemmän hyötyä koko perheelle ja heidän hyvinvoinnilleen.

Kun saimme opinnäytetyön aiheen, emme tienneet mitä perhekeskustoiminta tarkoittaa ja se herätti mielenkiintomme. Etsimme teoriatietoa perhekeskuksista, Kaste – hankkeesta sekä Selänteen organisaatiosta, lisäksi syvensimme tietoa opinnäytetyömme avainkäsitteistä. Koemme, että ammatillista kasvua on tapahtunut opinnäytetyöprosessin aikana. Meille on tullut tunne, että opinnäytetyöstämme on hyötyä toimeksiantajallemme. Tämä on lisännyt ja pitänyt yllä mielenkiintoamme koko prosessin ajan. Emme koe, että tekisimme mitään toisin, koska prosessimme on erittäin onnistunut.

Yhteistyö opinnäytetyön työskentelyn aikana on sujunut hyvin. Alusta asti meillä on ollut samanlaiset mielenkiinnonkohteet, joten aihe tempaisi mukaansa molemmat. Muodostimme yhdessä opinnäytetyöllemme tavoitteet, joita kohti olemme koko ajan pyrkineet. Samankaltaiset mielenkiinnonkohteet, arvot ja tavoitteet ovat olleet meille hyödyksi opinnäytetyötä tehdessä. Olemme edenneet koko ajan tasaista tahtia ja kannustaneet toisiamme. Yhteiset keskustelut ja palaverit olemme kokeneet mielekkäiksi ja ne ovat auttaneet mielikuvien sekä jäsentämisen hahmottamisessa, mikä taas on edistänyt opinnäytetyön valmistumista. Aikataulutus oli meille tärkeää jo heti alussa. Sovimme käyttävämme kesän hyödyksi, jotta valmistuminen ei jää kiinni tai mene liian tiukalle aikataululle ainakaan opinnäytetyön vuoksi. Vaikka yhtä aikaa opiskelimme, kävimme töissä ja teimme opinnäytetyötä, pysyimme hyvin aikataulussa ja opinnäytetyön työstäminen oli mielekäästä kun selkeät tavoitteet oli luotu valmiiksi.

Yhteistyö toimeksiantajan sekä ohjaavan opettajan kanssa on ollut erittäin sujuvaa ja luontevaa. Olemme saaneet heiltä paljon tukea opinnäytetyöprosessin aikana. Toimeksiantaja antoi melko vapaat kädet opinnäytetyön työstämiselle. Saimme myös paljon uutta kokemusta Lapsen hyvä arki II -hankkeen päätösseminaarista, jossa olimme mukana yhdessä perhekeskuksen työntekijöiden kanssa kertomassa työn tuloksista.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- ANTTILA, Kirsi 2012. Selänteen Perhekeskus. [Viitattu 2013-01-07]. Saatavissa: http://www.selmane.net/general/www.selmane.net/Uploads_files/Perhekeskus.pdf
- ARVESON, Paul 1998. The Demin Cycle. [Viitattu 2013-09-25]. Saatavissa: <http://balancedscorecard.org/?TabId=112>
- BING, Vibeke 2012. Historialdevelopment of family centres in Sweden and the Nordic countries. Julkaisussa: KEKKONEN, Marjatta, MONTONEN, Mia ja VIITALA, Riitta (toim.) Family centre in the Nordic countries – a meeting point for children and families. Copenhagen: Nordic Council of Ministers. 16.[verkkojulkaisu] [Viitattu 2013-09-24]. Saatavissa: <http://www.norden.org/sv/publikationer/publikationer/2012-701>
- BOSTRÖM, Mikael. Pilotti sinisellä merellä. Pro akatemian www-sivut [Viitattu 26.6.2013]. Saatavissa: <http://www.proakatemia.fi/pilotti-sinisella-merella/>
- HAIKARA, Marjo ja NIEMINEN, Maija 2012. Perhekeskus Itä- ja Keski-Suomessa: Teorian ja käytännön kohtaaminen. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. [Viitattu 2013-09-24]. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40595/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201212183373.pdf?sequence=1>
- HALME, Nina, KEKKONEN, Marjatta ja PERÄLÄ, Marja-Leena 2012. Perhekeskukset Suomessa. Palvelut, yhteistoiminta ja johtaminen. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Tampere: Suomen Yliopistopaino.
- HEINÄMÄKI, Liisa 2005. Varhaista tukea lapselle-työvälineenä kehittämisvalikko. Helsinki: Erikoispaino Oy.
- HIRSJÄRVI, Sirkka ja HURME, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2007. Tutki ja Kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.
- JANTUNEN, Eila 2010. Vertaistuki masentuneiden osallisuuden vahvistajana. Julkaisussa: HYVÄRI, Susanna, LAINE, Terhi ja VUOKILA-OIKKONEN, Päivi (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla, Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 85–98.
- JÄRVINEN, Ritva, LANKINEN, Aila, TAAJAMO, Terhi, VEISTILÄ, Minna ja VIROLAINEN, Arja 2012. Perheen parhaaksi, Perhetyön arkea. 2. painos. Helsinki: Edita.
- KASKELA, Marja ja KEKKONEN, Marjatta 2007. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta – Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino Oy.
- KAUKOLUOTO, Eeva 2010. Onko varhaisen tuen päiväkotiki mahdollinen? Tutkimus varhaiskasvatuksen yhteisöllisestä kehittämisestä. Helsinki: Yliopistopaino.
- KEKKONEN, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset diskursiivisilla näyttämöillä. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.
- KIM, Chan, W. ja MAUBORGNE, Renée 2009. Sinisen meren strategia. Helsinki: Talentum.

KÄÄRIÄINEN, Aino ja MYKKÄNEN-HÄNNINEN, Riitta 2009. Vertaisuus ja vertaistuki eroauttamisessa. Helsinki: Hakapaino Oy.

METSÄMUURONEN, Jari (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.

PAAVOLA, Auli 2004. Leksandin Perhekeskuksen toimintamalli. Julkaisussa: PAAVOLA, Auli (toim.) Perhe keskiössä. Ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista, 8-9. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. [Viitattu 2013-09-25]. Saatavissa: <http://lsl.fi/files/133/MNFHVZx.pdf>

PERUSPALVELUKUNTAYHTYMÄ SELÄNNE. s.a. [viitattu 2013-01-07]. Saatavissa: <http://www.selmane.net/index.asp>

PERÄLÄ, Marja-Leena, HALME, Nina, HAMMAR, Teija ja NYKÄNEN, Sirpa 2011. Hajanaisia palveluja vai toimiva kokonaisuus? Lasten ja perheiden palvelut toimialajohtajien näkökulmasta. [viitattu 2013-09-24]. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/9094a223-2277-48bc-9197-02746d431edd>

PIETILÄ-HELLA, Riitta 2006. Perhekeskus – kohtaamisen tila ja paikka. Julkaisussa: HELMINEN, Jari (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa, Jyväskylä: PS – kustannus, 64–65.

PIETILÄ – HELLA, Riitta 2010. Perhevalmennus äitien kohtaamispaikkana. Julkaisussa: HYVÄRI, Susanna, LAINE, Terhi ja VUOKILA – OIKKONEN, Päivi (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla, Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 99–110.

PIETILÄINEN, Erja ja SEPPÄLÄ, Heikki 2003. Palveluohjaus asiakatyössä ja organisaatiossa. Helsinki: Kehitysvammaliitto.

POHJOIS-SUOMEN SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUS 2012. PaKaste I-hankkeen sivut. [Viitattu 2013-05-23]. Saatavissa: <http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/kaste/pohjois-pohjanmaa-lapsen-hyva-arki>

POHJOIS-SUOMEN SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUS. 2013. Lapsen hyvä arki 2. PaKaste II – hankesuunnitelma. Pohjoisen alueen Kaste – PaKaste II (jatkohanke). [Viitattu 2013-05-23]. Saatavissa: <http://www.sosiaalikallega.fi/hankkeet/pakaste2/lapsen-hyva-arki/pakaste2-hankesuunnitelma-27122010.pdf>

ROBSON, Colin 2001. Käytännön arvioinnin perusteet: opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Helsinki: Tammi.

RYTKÖNEN, Timo ja RÖNKKÖ, Leena 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Suuntaviivat lastenneuvolatoiminnan järjestämisestä kunnille. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

SOSIAALIPORTTI 2013. Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tavoitteet ja periaatteet. [Viitattu 2013-08-14]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi/FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/tavoitteet/>

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2013. A. Kaste-ohjelma. [Viitattu 2013-05-23]. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/ohjelmat/kaste

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2013.B. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. [Viitattu 2013-05-23]. Saatavissa:
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/ohjelmat/kaste/osaohjelmat/lasten_nuorten_ja_lapsiperheiden_palvelujen_uudistaminen

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS 2013. C. Perhekeskus. [viitattu 2013-09-20]. Saatavissa:
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/perheita/perhekeskus

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2009.Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

TÖRRÖNEN, Maritta ja VORNANEN, Riitta 2004.Lastensuojelun ehkäisevä työ. Julkaisussa: PUONTI, Annamajja, SAARNIO, Tuula ja HUIJALA, Anne (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 154–158.

VANHALA, Toni 2005. Kyselylomakkeet käytettävyystudkimuksessa. Julkaisussa: OVASKA, S, AULA, A. & MAJARANTA, P. (toim.) Käytettävyystudkimuksen menetelmät, 17–36. Tampereen yliopisto, Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1. [viitattu 2013-05-23]. Saatavissa:
<http://www.cs.uta.fi/usabsem/luvut/2-Vanhala.pdf>

VIITALA, Riitta 2007.Perhekeskus- Lapsi ja perhepalvelujen uusi tapa toimia. Julkaisussa: HEIKKILÄ, Matti ja LAHTI, Tuukka (toim.) Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus, 44 – 54. Helsinki: STAKES.

VIITALA, Riitta, KEKKONEN, Marjatta ja PAAVOLA, Auli 2008. Perhekeskustoiminnan kehittäminen. PERHE – hankkeen loppuraportti. [viitattu 2013-09-23]. Saatavissa:
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707 & name=DLFE-3767.pdf & title=Perhekeskustoiminnan_kehittaminen__PERHE_hankkeen_loppuraportti_fi.pdf. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Asiakaskysely perhekeskuksen toiminnasta

LIITE 1

1. Vastaajan sukupuoli:
nainen mies
2. Vastaajan ikä:
Alle 24 25–31 32–37 Yli 38
3. Lasten lukumäärä:
—
4. Perhekeskuksen palveluita käyttävien lasten lukumäärä:
—
5. Mitä perhekeskuksen palveluita käytätte?
Varhaiskasvatuskerhoa Perhekerhoa Lapsiparkkia
6. Kuinka usein käytätte perhekeskuksen palveluita?
Viikoittain Useita kertoja kuukaudessa 1 kerran kuukaudessa Harvemmin
7. Mistä kuulit perhekeskuksen palveluista?

---

8. Koetko voivasi vaikuttaa perhekeskuksen toimintaan?

---

9. Mitä uutta haluaisit tuoda perhekeskukselle? (tiettyä toimintaa, uusia ryhmiä)

---

10. Koetko perhekeskuksen ilmapiirin viihtyisäksi?

---

11. Onko teidän perhe saanut uusia sosiaalisia kontakteja perhekeskuksen myötä?

VASTAA SEURAAVIIN KYSYMYKSIIN JOS KÄYT PERHEKERHOSSA

12. Lähdetkö mielelläsi perhekerhoon? (miksi/miksi et)

---

13. Oletko saanut tukea henkilökunnalta ja/tai muilta vanhemmilta? (Esim. vanhemmuus, kasvatukselliset kysymykset, vertaistuki.)

---

14. Pidätkö enemmän ohjatusta vai vapaammasta toiminnasta perhekerhossa? Perustele vastauksesi.

---

15. Mistä pidät perhekerhossa? Mitä asioita voisi vahvistaa tai lisätä?

---

16. Mitä kehitettävää perhekerhossa on? Mitä uutta voisi luoda? Mitä asioita voisi vähentää?

- VASTAA SEURAAVIIN KYSYMYKSIIN JOS LAPSESI KÄY VARHAISKASVATUSKERHOSSA

17. Koetko kasvatuskumppanuuden toteutuvan vanhempien ja hoitajien välillä?

---

18. Mistä pidät varhaiskasvatuskerhossa? Mitä asioita voisi vahvistaa tai lisätä?

---

19. Mitä kehitettävää varhaiskasvatuskerhossa on? Mitä uutta voisi luoda? Mitä asioita voisi vähentää?

VASTAA SEURAAVIIN KYSYMYKSIIN JOS KÄYTÄT LAPSIPARKKIA

20. Koetko kasvatuskumppanuuden toteutuvan vanhempien ja hoitajien välillä?

---

21. Mistä pidät lapsiparkissa? Mitä asioita voisi vahvistaa tai lisätä?

---

22. Mitä kehitettävää lapsiparkissa on? Mitä uutta voisi luoda? Mitä asioita voisi vähentää?

Hei perhekeskuksen asiakkaat!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Savonia ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä perhekeskuksen toiminnasta. Toivoisimme teidän käyttävän aikaa kyselyn täyttämiseen, koska vastauksenne ovat erittäin tärkeitä perhekeskuksen toimintaa ajatellen.

Kyselyihin vastataan nimettömästi ja kyselylomakkeet hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua. Kyselyämme käytetään vain opinnäytetyöhömmä ja perhekeskuksen toiminnan kehittämiseen. Opinnäytetyömme valmistuu syksyllä 2013 ja toimitamme valmiin työn asiakkaiden nähtäväksi perhekeskukselle.

Jos sinua askarruttaa jokin opinnäytetyöhömmä liittyvä asia, voit ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse.

Terveisin:

Mirka Pikkarainen

Merita Marin

mirka.m.pikkarainen@edu.savonia.fi

merita.s.marin@edu.savonia.fi